

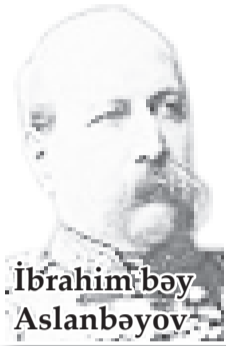
Azərbaycan
Tərcümə
Mərkəzi

Aydın

www.aydinyol.az

17 iyun 2016-cı il № 19 (78) * Həftəlik ədəbi-ictimai qəzet * Qiyməti 30 qəpik

**Tufanlı
dənizin
kapitanı**

İbrahim bəy
Aslanbəyov

»»» səhifə 5

**Abdulla
Şaiqin
hekayəsi**

»»» səhifə 7

**Simalarda
yaşayan
tarix**

Emil
Ağayev

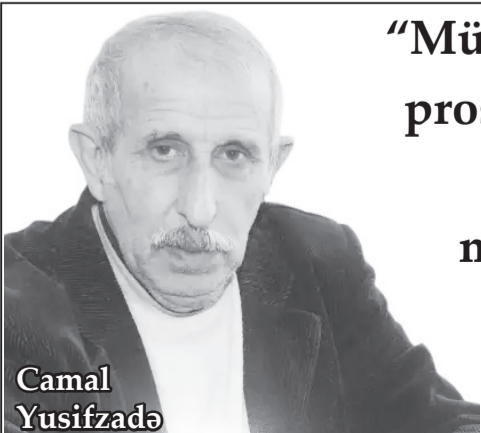
»»» səhifə 11

Elmi-fantastik ədəbiyyat

və yaxud bəşəri kəşflərin bədii açarı

»»» səhifə 10

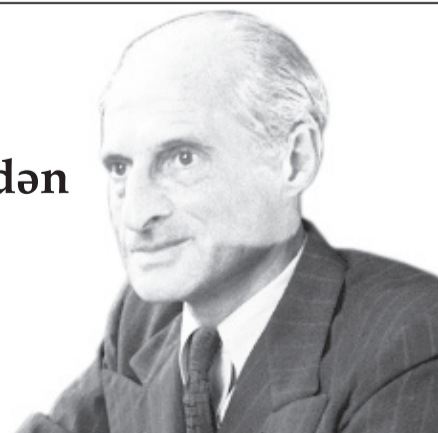
“Müasir ədəbi
prosesdə əsas
problem
mütaliənin
azlığıdır”

Camal
Yusifzadə

»»» səhifə 6

Yulian
Tuvimin
gündəliyindən

»»» səhifə 12

ANONS

Macarıstan səfirliyində
Azərbaycan
nağılları toplusunun
təqdimatı olub

»»» səhifə 3

Qədim xalq oyun və
tamaşaları bərpa olunur

»»» səhifə 3

Orfoqrafiya lüğətindən
çıxarılan sözlərin
təsnifatının davamı

»»» səhifə 4

Bilməsək dil ...

»»» səhifə 5

Yalançı ekvivalentlər
lüğəti

»»» səhifə 8

Ən gənc, amma
ən vəfasız dost

»»» səhifə 9

Gilənar çiçəkləri və
fleyta

»»» səhifə 13

Mayakovskinin kitabı
hərracda 600 minə satıldı

»»» səhifə 16

Oljas Süleymenov:
“Nəzarbəyev gərək
daha ehtiyatlı olsun”

»»» səhifə 16

Ancelina Coli Aqata
Kristinin qəhrəmanını
canlandırma bilər

»»» səhifə 16

Azərbaycan Prezidenti AŞPA-nın Monitoring Komitəsinin həmməruzəçilərini qəbul edib

○ Prezident İlham Əliyev Avropa Şurası Parlament Assambleyasının (AŞPA) Monitoring Komitəsinin həmməruzəçiləri Sezar Florin Predanı və Stefan Şennakı qəbul edib.

AŞPA-nın Monitoring Komitəsinin həmməruzəçiləri Sezar Florin Preda və Stefan Şennak ölkəmizə əlamətdar bir gündə - 15 İyun - Milli Qurtuluş Günündə səfər etmələrinin əhəmiyyətini bildirdilər. Onlar Bakıda keçiriləcək Formula-1 yarışlarının beynəlxalq əməkdaşlığın genişləndirilməsi işinə xidmət edəcəyini vurğuladılar. Avropa Şurası ilə Azərbaycan arasında əməkdaşlığa toxunan qonaqlar bu əməkdaşlığın uğurla inkişaf etdiyini diqqətə çatdırdılar. Həmməruzəçilər "Məhkum olunmuş bir sıra şəxslərin əfv olunması haqqında" Azərbaycan Prezidentinin Sərəncamının və Amnistiya aktı haqqında qərarın qəbul edilməsinin Avropa Şurası tərəfindən alqışlandığını dedilər və bunların önəmini vurğuladılar.

Dövlətimizin başçısı ölkəmiz ilə Avropa Şurası arasında uzun illər səmərəli və konstruktiv əməkdaşlığın həyata keçirildiyini bildirdi və əməkdaşlığımızın hazırkı səviyyəsindən məmnunluğunu ifadə etdi. Prezident İlham Əliyev Azərbaycanın bu təşkilatın ən fəal üzvlərindən biri olduğunu dedi. Dövlətimizin başçısı əməkdaşlığımızın bundan sonra da uğurla inkişaf etdiriləcəyinə ümidvar olduğunu bildirdi.

Görüşdə Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münafişəsinin hazırkı vəziyyəti və əməkdaşlığımızın perspektivləri ilə bağlı məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparıldı.

İlham Əliyev "Formula One Management" in prezidentini qəbul edib

○ "Formula One Management" in prezidenti Berni Ekklostoun Formula-1 yarışının Bakıda yüksək səviyyədə təşkil olunduğunu vurğuladı. O, Bakıda gördüyü inkişaf proseslərinin onda dərin təəssürat yaratdığını dedi. Berni Ekklostoun bu tədbirin Bakıda keçirilməsinin Azərbaycanda gedən inkişaf prosesləri ilə bağlı məlumatların dünyada yayılması işinə xidmət edəcəyini vurğuladı. O, Azərbaycanın Formula-1 ailəsinə daxil olmasından məmnun qaldığını dedi.

Beynəlxalq tədbirlərin təşkili baxımından ölkəmizin yaxşı təcrübəyə malik olduğunu deyən dövlətimizin başçısı Formula-1 yarışının keçirilməsi üçün paytaxtın artıq hazır olduğunu dedi. Prezident İlham Əliyev yarım milyardlıq auditoriyası ilə maraq doğuran və dünyanın məşhur idman yarışlarından olan

Formula-1-in keçirilməsi münasibətilə əhali arasında yüksək əhvali-ruhiyyənin olduğunu vurğuladı. Prezident İlham Əliyev bildirdi ki, biz Bakının gözəlliyi və ölkəmizin inkişafı ilə bağlı dünyada daha çox məlumatın yayılmasında maraqlıyıq. Bu baxımdan ölkəmizdə keçirilən beynəlxalq tədbirlərin önəmini

qeyd edən dövlətimizin başçısı son vaxtlar Azərbaycana gələn turistlərin sayının artmasını sevindirici hal kimi dəyərləndirdi. Formula-1 yarışının əhəmiyyətinə toxunan Prezident İlham Əliyev ölkəmizə daha çox turistin gəlməsi üçün tədbirin yaxşı imkan yaratdığını vurğuladı. Dövlətimizin başçısı qeyd etdi ki, turistlərin Azərbaycanda sayının artması daha çox insanın təkcə Bakıda deyil, ölkəmizin digər bölgələrində gedən inkişaf prosesləri ilə bağlı dolğun informasiya əldə etməsinə imkan yaradır. Prezident İlham Əliyev Formula-1 yarışının bu baxımdan böyük önəm daşdığını vurğuladı.

Görüşdə əməkdaşlığa dair məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparıldı.

"Açıq kitab" online mütaliəçilərin portalıdır!

ARNK yanında Tərcümə Mərkəzinin "Açıq kitab" online kitabxanası Azərbaycan, rus və digər xarici dillərdə yüzlərlə klassik, müasir bədii ədəbiyyat nümunələrinin, mətn və materialların, lüğətlərin, müxtəlif sahələrə dair elmi, publisistik ədəbiyyatların, dünya dillərinə tərcümə edilmiş Azərbaycan ədəbiyyatının, həmçinin Azərbaycan dilinə tərcümə edilmiş dünya ədəbiyyatlarının elektron versiyasını mütəmadi olaraq, pulsuz yayımlayır.

Kitabxana vasitəsi ilə Tərcümə Mərkəzinin "Xəzər" dünya ədəbiyyatı jurnalının və "Aydın yol" qəzetinin dövrü saylarını da pulsuz əldə edə bilərsiniz. Bunun üçün www.achiqkitab.az ünvanlı kitabxanaya daxil olmaq və yüzlərlə nəşri ödənişsiz əldə etmək olar!

Onu da qeyd etdək ki, artıq onlayn kitabxanamızın rus dili versiyası da fəaliyyət göstərir.

Təsisçi: Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti yanında Tərcümə Mərkəzi

Baş redaktor: Yaşar Əliyev

İcraçı direktor: Bəhlül Seyfəddinoglu

Redaksiya heyəti: Nəriman Əbdülrəhmanlı, Feyziyyə, Nəringül Əliyeva, Rəbiqə Nazimqızı

Qəzet 2014-cü ilin 24 oktyabrından çıxır.

"Azərbaycan" nəşriyyatında çap olunub.

Tiraj: 1250. Sifariş: 1682

Ünvan: Bakı, Topçubaşov küçəsi 74.

Telefon: 595 16 05.

E-mail: aydinyol.az@gmail.com

Qəzet Azərbaycan Respublikasının

Ədliyyə Nazirliyində qeydiyyatdan keçib.

Şəhadətnamə nömrəsi: 3899

Avropa Şurasının Mədəniyyət, irs və landsaft məsələləri üzrə Rəhbər Komitəsinin 5-ci iclası işə başlayıb

Fransanın Strasburq şəhərində Avropa Şurasının Mədəniyyət, irs və landsaft məsələləri üzrə Rəhbər Komitəsinin 5-ci iclası işə başlayıb. Mədəniyyət və turizm nazirinin müavini Sevda Məmmədəliyevanın rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti iclasda iştirak edir.

Nazirlikdən AzərTAC-a bildirilib ki, iclasda şuranın müvafiq sahələrdə konvensiyalarının icrası, 2017-2018-ci illərə dair proqram nəzərdən keçirilib, habelə növbəti iclasadək Rəhbər Komitəsinin sədri və büro üzvləri seçilib.

Azərbaycanın öncəki illərdə bu büroya iki dəfə seçildiyini nəzərə alaraq, nümayəndə heyəti büroya regiondan Gürcüstanın namizədliyini təklif edib.

İclas zamanı, həmçinin Mədəniyyət, irs və landsaft məsələləri üzrə Rəhbər Komitəsinin 5-ci iclası işə başlayıb. Mədəniyyət və turizm nazirinin müavini Sevda Məmmədəliyevanın rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti iclasda iştirak edir.

Müasir zamanda yeni texnologiyaların mədəniyyətə təsiri mövzusunda dair müzakirələrə də iclasda mühüm yer ayrılıb.

Qeyd edək ki, "Mədəniyyət və rəqəmsallaşmanın mübadiləsi üzrə birinci platforma konfransı" 2014-cü ildə Bakıda keçirilib. Bununla bağlı Rəhbər Komitə Azərbaycan hökumətinə təşəkkür edib və üçüncü platforma görüşünün bu il sentyabr ayında Estoniyanın Tallin şəhərində təşkil olunacağı bildirilib. Həmçinin Avropa Şurasının dəstəyi ilə yaradılan "Compendium" və "HEREIN" adlı internet platformaları haqqında müvafiq ekspertlər tərəfindən məlumat verilib və son bir il ərzində tətbiq edilən yeniliklər təqdim olunub.

Nümayəndə heyətimiz Belçikanın Valloniya bölgəsinin mədəni irs üzrə naziri Maksim Prevo, Avropa Şurasının demokratik idarəetmə şöbəsinin direktoru Klavdiya Luçiani və digərləri ilə görüşlər keçirib.

Daşkənddə "Azərbaycanı tanıyaq" adlı tədbir

Daşkənddəki Heydər Əliyev adına Azərbaycan Mədəniyyət Mərkəzinin Lider Beynəlxalq Məktəbində təşkil etdiyi yay uşaq düşərgəsində "Azərbaycanı tanıyaq" adlı tədbir keçirilib.

Tədbirdə Mədəniyyət Mərkəzinin əməkdaşı Kifayət Pirməmmədova Azərbaycanın mədəniyyəti, incəsənəti haqqında ətraflı məlumat verib.

Bildirilib ki, Azərbaycan xalqının Ümummilli lideri Heydər Əliyev hər zaman uşaqlara böyük diqqət və qayğı göstərir, onlarla maraqlanırdı, onların tərbiyəsi, təhsili haqqında məlumat almağa çalışırdı.

K.Pirməmmədova qeyd edib ki, hazırda Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva Ulu öndər Heydər Əliyevin bu istiqamətdə apardığı işi uğurla davam etdirirlər. Belə ki, ölkəmizdə təhsilə böyük diqqət yetirilir, yeni məktəblər tikilir və ya yenidən qurulur, təhsil ocaqları kompüterləşdirilir.

Sonra Mədəniyyət Mərkəzinin nəzdindəki "Azərbaycan qızları" uşaq rəqs ansamblının üzvləri bir-birindən gözəl rəqslərini ifa edib, düşərgədə tərbiyə alan şagirdlər Azərbaycanın uşaq filmlərinə tamaşa ediblər.

Qulu KƏNGƏRLİ

Macarıstan səfirliyində Azərbaycan nağılları toplusunun təqdimatı olub

Iyunun 14-də Macarıstanın Azərbaycandakı səfirliyi "101 Azərbaycan xalq nağılı" toplusunun təqdimatını keçirib. Tədbirdə Macarıstanın Azərbaycandakı səfirliyinin, Diasporla İş üzrə Dövlət Komitəsinin əməkdaşları, İctimaiyyətin və media-qurumların nümayəndələri iştirak ediblər.

Toplu Diasporla İş üzrə Dövlət Komitəsinin, Azərbaycan Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin, habelə Macarıstan-Azərbaycan Dostluq Cəmiyyətinin dəstəyi ilə 1000 nüsxə tirajla üç cildə macar dilində nəşr edilib.

Toplunun redaktoru, tərtibçisi və tərcüməçisi həmvətənimiz, Macarıstan-Azərbaycan Dostluq

Cəmiyyətinin sədri, artıq 30 ildən çoxdur ki, Macarıstanda yaşayan Svetlana Abdullayevadır.

Xalq rəssamı Arif Hüseynovun rəngarəng tərtibatında işıq üzü görün üçcildliyə "Məlikməmməd", "Mərd və namərd", "Qış hekayələri", "Keçəl", "Yusif və Sənubər" və bir çox digər məşhur Azərbaycan xalq nağılları daxildir.

Macarıstanın Azərbaycandakı səfiri İmre Laslotski bildirib ki, macar və Azərbaycan xalqlarının yaxınlığı bir çox layihələrin həyata keçirilməsinə gözəl zəmin yaradıb. Macarıstan səfirliyinin humanitar və mədəniyyət sahələrində müxtəlif tədbirlər keçirdiyini qeyd edən diplomat Azərbaycanın birinci xanımı Mehriban Əliyevanın və Heydər Əliyev Mərkəzinin bu layihələrin həyata keçirilməsində rolunu xüsusi vurğulayıb.

Tədbirdə çıxış edən Svetlana Abdullayeva topla üzərindəki işindən, Azərbaycan xalq nağıllarının macar dilinə tərcüməsinə yaradıcı yanaşmasından söhbət açaraq, ümidvar olduğunu bildirib ki, bu kitablar həm tələbələrin, həm də adi oxucuların macar dilini öyrənməsi üçün əvəzolunmaz mənbə olacaq.

Qeyd edək ki, nəşr Azərbaycan Prezidentinin Fərmanına müvafiq olaraq, 2005-ci ildə Bakıda nəşr olunmuş "Azərbaycan xalq nağılları" beşcildliyindəki dəyərli materialları ehtiva edib.

Gənc pianoçumuzun daha bir uğuru

Parisdə yaşayan azərbaycanlı gənc caz ifaçısı, bəstəkar və pianoçu Etibar Əsədli daha bir uğura imza atıb. Belə ki, o, Fransanın Center des Musique Didier musiqi mərkəzinin Caz Piano və İmprovizasiya fakültəsinə qəbul olub:

"Bu, Fransanın caz üzrə ən güclü və tanınmış təhsil ocağıdır. Birillik çətin hazırlıq prosesindən sonra Caz Piano və İmprovizasiya fakültəsi üzrə ayrılmış iki yerdən birini qazandım. Burada alacağım təhsil Azərbaycan musiqisini beynəlxalq aləmdə layiqincə təmsil etməyimdə mühüm rol oynayacaq" - deyər E.Əsədli bildirib.

Qeyd edək ki, Etibar Əsədli 1992-ci ildə Bakıda anadan olub. Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının bəstəkarlıq fakültəsində Ceyhun Allahverdiyevin sinfində təhsil alıb. Gənc pianoçu konservatoriyada oxuduğu illərdə Avropanın bir çox ölkələrində konsertlər verib, müxtəlif festivallarda və layihələrdə iştirak edib. O, 2008-2013-cü illərdə Bakıda keçirilən Caz Festivalına da qatılıb. 2014-cü ildən dəfələrlə İsveçrədə çıxış edib və 48-ci Montre Caz Festivalında iştirak üçün "Rast" qrupuna daxil olub.

Qədim xalq oyun və tamaşaları bərpa olunur

Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin maliyyələşdirdiyi "Qədim xalq oyun tamaşalarının bərpası və müasir el mərasimlərində yenidən canlandırılması" layihəsi çərçivəsində "Aşıq Şəmsir Mədəniyyət Ocağı" İctimai Birliyi silsilə tədbirləri davam etdirir.

Birliyin mətbuat xidmətindən AzərTAc-a bildirilib ki, layihə çərçivəsində növbəti tədbir Yevlax şəhərində yerləşən 30 nömrəli Kəlbəcər tam orta məktəbində baş tutub. Mərasimdə təhsil və mədəniyyət işçiləri, media nümayəndələri, məktəblilər iştirak ediblər.

Məktəbin direktoru Zahid Kazımov müasirləşən dünyamızda qədim və tarixi dəyərlərimizin unudulmaması istiqamətində aparılan işləri yüksək qiymətləndirib.

Folklorşünas Saday Musayev milli mənəvi dəyərlərin, o cümlədən xalq oyunları ənənələrinin qorunub saxlanmasını iftixar hissi ilə vurğulayıb. Qeyd olunub ki, xalq oyunları insanların həyatının müxtəlif cəhətlərini, eləcə də müxtəlif mərasimləri əks etdirən qədim folklor janrından biridir. Natiqin sözlərinə görə, folklorumuzun qiymətsiz nümunələri olan "Maraloyunu", "Kilimarası", məişət problemlərimizdən bəhs edən və böyük tərbiyəvi xarakter daşıyan oyun-tamaşalar bu gün məhv olmaq təhlükəsi ilə üz-üzə qalıb.

"Qurtuluş" Televiziyasının regional direktoru İncilab Şirinov bildirib ki, xalq oyunlarının mayasında yüksək əhvali-ruhiyyə, fiziki hərəkət, ruhi saflıq, zehni güc və sağlamlıq dayanır. Dildən-dilə, eldən-elə keçən "Çövkən", "Çilingağac", "Topaldıqaç", "Motal-motal", "Əl üstə kimin əli", "Bənövşə", "Gizlənqaç", "Gözbağlıca", "Fincan-fincan", "Papaqatdı" və digər xalq oyunları uşaq və gənclər tərəfindən bu gün də həvəslə oynanılır. Təəssüf ki, bu xalq oyunlarının bəziləri artıq unudulur, uşaq və gənclər belə oyunlara çox az maraq göstərirlər. Məhz bu nöqtəyi-nəzərdən "Aşıq Şəmsir Mədəniyyət Ocağı" İctimai Birliyinin həyata keçirdiyi bu qəbildən olan layihələr təqdirəlayiq sayılır və hər kəsə örnək olmalıdır.

Sonda hər kəsin maraqla gözlədiyi "Maraloyunu" nümayiş olunub. Kəlbəcərli aşıqların ifasındakı milli musiqinin sədaləri altında göstərilən bu xalq oyunu özünəməxsus çalarları ilə diqqət çəkib.

Azərbaycan filmləri Polşada mükafata layiq görülüb

Iyunun 9-11-də Polşanın Lublin şəhərində dünyanın ən böyük turistik, ekoloji və incəsənət filmlərinin festivalı olan XI Beynəlxalq FilmAT festivalı keçirilib. Azərbaycanın Polşadakı səfirliyindən AzərTAc-a bildirişlər ki, FilmAT festivalı ənənəvi olaraq beynəlxalq konfransla müşayiət olunur.

Yeddi ölkənin 11 nümayəndəsinin iştirak etdiyi konfransda turistik və ekoloji filmlərə həsr olunmuş mövzularla yanaşı, digər sahələrin təbliğatına aid mövzular da müzakirə olunub. Festival və konfransda Polşa, Avstriya, İspaniya, Portuqaliya, Türkiyə, Danimarka, Çexiya, Slovakiya nümayəndələri ilə yanaşı, Azərbaycanın Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin təmsilçisi Fuad Axundov, Bakı Media Mərkəzinin nümayəndəsi Rüfət Kərimzadə və səfirliyin nümayəndələri iştirak ediblər.

Dünya və Avropa ölkələrinin incəsənət xadimlərinin, film yaradıcılarının, alimlərinin və müxtəlif təşkilatlarının nümayəndələrinin qatıldığı konfrans və festival təcrübə mübadiləsi üçün çox önəmli bir platformaya çevrilib.

Tədbir çərçivəsində, həmçinin XI Beynəlxalq Film Festivalının təşkilatçılarının təşəbbüsü və səfirliyin dəstəyi ilə "Polşalı memarlar Bakıda" adlı sərgi də təşkil olunub. Sərgi iyunun sonuna qədər Lublin Mədəniyyət Mərkəzində davam edəcək.

Daha sonra FilmAT təntənəli qala-tədbiri keçirilib və XI Beynəlxalq Film Festivalının qaliblərinə mükafatlar təqdim edilib. Belə ki, Polşa dəyərlərinin dünyada təbliğinə verdiyi töhfəyə və "Polşalı memarlar Bakıda" adlı uğurlu təqdimatına görə Fuad Axundov "Turist 2016", mədəni turizm kateqoriyasında ən yaxşı təbliğədiçi film kimi Bakı Media Mərkəzinin təqdim etdiyi "Azərbaycan ruhunu hiss et" filmi mükafat və diploma, maarifləndirici filmlər kateqoriyasında isə Yaddaş Kinostudiyasının hazırladığı "Azərbaycan mətbəxi: Ağız dadı" filmi xüsusi mükafata layiq görülüb.

"Nabat" və "Axınla aşağı" beynəlxalq festivalda

Kinorejissorlar Elçin Musaoğlunun "Nabat" və Asif Rüstəmovun "Axınla aşağı" tammətrajlı bədii filmləri Türkiyənin "Kristal Kale" Beynəlxalq Film Festivalının əsas proqramında yer alıb.

"Azərbaycanfilm" kinostudiyasından AzərTAc-a bildirilib ki, iyunun 24-dən 30-dək keçiriləcək festivalda Azərbaycan, Almaniya, Bolqarıstan, Belarus, Qazaxıstan, Rusiya və digər ölkələrin istehsalı olan filmlər nümayiş olunacaq.

Qeyd edək ki, sözügedən bədii filmlər Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin dəstəyi ilə 2014-cü ildə Cəfər Cabbarlı adına "Azərbaycanfilm" kinostudiyasında ekranlaşdırılıb.

Dram janrında ekranlaşdırılan "Nabat" bədii filminin ssenari müəllifləri Elxan Nəbiyev, quruluşçu operatoru Əbdülrəhim Bəşarat, quruluşçu rəssamı Şahin Həsənlı, bəstəkarı Hamed Sabet, icraçı prodüseri Arif Səfərovdur.

"Axınla aşağı" bədii filminin isə ssenari müəllifləri Asif Rüstəmov və Otar Pertaxia, quruluşçu operatoru Ayxan Salar, quruluşçu rəssamı Rafiz İsmayılov, bəstəkarı Xəyyam Mirzəzadə, icraçı prodüseri Nadir Əliyev, prodüseri Müşfiq Hətəmovdur.

Artıq neçə aydan bəridir ki, ARNK yanında Tərcümə Mərkəzində "İşlək orfoqrafiya lüğəti" üzərində iş gedir. Məqsəd, hazırda istifadədə olan "Azərbaycan dilinin orfoqrafiya lüğəti"ndə yer almış minlərlə yazılış səhv, qəliz ərəb, fars sözlərinin, mənası və mənbəyi bilinməyən söz və söz birləşmələrinin, müxtəlif şəkildə və hallandırmalarla artırılmış, bəzən iki-üç şəkildə verilmiş ifadələrin, eləcə də sahə lüğətlərinə aid terminlərin, dərman, kimyəvi element adlarının təmizlənməsi, əvəzində milli ədəbi nümunələrdən aranıb tapılmış sözlər daxil edilməklə, işlək, aydın dil vəsaitinin ərsəyə gətirilməsidir. Adıçəkilən kitabdan, orfoqrafiya lüğəti qaydalarına uyşmayan sözlərin təsnifatını nəzərinizə çatdırır, oxucuların, dil və lüğət mütəxəssislərinin fikir və mülahizələrini, irad və təkliflərini gözləyirik. Orfoqrafiya lüğətindən çıxarılan sözlərin təsnifatı 6 fevral 2016-cı il tarixdən (62 sayılı buaxrılış) etibarən mütəmadi olaraq "Aydın yol" qəzetində dərc edilir.

(Əvvəli ötən saylarımızda)

"Azərbaycan dilinin orfoqrafiya lüğəti"ndən çıxarılan sözlərin təsnifatı

Orfoqrafiya lüğətinin tərfi: "Orfoqrafiya lüğəti - sözlərin düzgün yazılış qaydasını bildiren dil vəsaitidir".

Mənası anlaşılmayan sözlər	Dialekt və ara sözləri	İşlənməyən ərəb, fars, rus və digər əcnəbi sözlər	Terminlər	Süni sözlər və söz birləşmələrindən düzəldilən qurama sözlər	Lüzumsuz sözlər və söz hallandırmaları
darısqalolma dilotuyemə dilsındırma diltərpənməz diltərpətməz diltərpətməzlik diltutma dilvarlıq dumbır dımıqlıq dımıqolma dımırıcılıq dina dın-dın diniş dınqır-dınqır dınqır dır-dıretmə diriciyəz dırmıgabənzərlik dırmıgaoxşarlıq diskontetmə dişkirəsi dişqozu dişlicə diştəhərlik dit-dit dit-ditetmə ditetmə dız dız-dız dız-dızoynama dızqax dızqax-dızqax dızqaxlıq dızman dızmanlıq dız dodaqsalma dodaqsəkillilik dodaqvarılıq dodemə dodu dodu-dodu doduluq doduluqetmə doduoynatma doğramaçı doğramaçılıq doğruyabənzərlik doğruyaoxşarlıq dolabadüşmə dolabasalma dollarlama doluş dom-dom donca donluqsuzluq donuş donuşluq donuşluqaltı donuşuqölçən donuzbala	ditdi çöpükləmə çöpükləmək çöpüklü çözdələnmə çözdələnmək dişəkləmə dişəklənmə dişəklənmək dişəklətmə dişəklətmək dişəkli divqılıq diynəvic dızax dızax dızaxqulu dızaxlıq doblabaca gədəbaşı gumbadan hafıldama hafıldamaq hafıltı keçələt kefqulu kələboyun külbaş qəmiş qırtmalama qırtmalamaq qıvxırıq qıvxırma qıvxırmaq qızıتما qızıتماq qoduqlama qoduqlamaq qoduqlanma qoduqlanmaq qorğanma qorğanmaq qovarlanma qovarlanmaq qovzadıma qovzadımaq qovzama qovzamaq qovzanma qovzanmaq qovzatma qovzatmaq qozqurma qozqurmaq qozqurtma qozqurtmaq lappır laslama laslamaq lat-lüt lavaşqulaq lət-mət	əngəlizar ənin ənkəbut ənqa ənqaz ənqərib ənvar ənbəin ərcümənd ərgənün ərqəvan ərqəvani ərradə ərs-gürş ərsi-əla ərsi-ilahi ərus ərusək ərvah əsasi əsbab əsdəmi əsəbiməzac əsəbiyyət əsərbəxş əslihu-nəslihu əslikar əsnaif əsrdidə əsri əş əşər əşxas əşirət əşk əşkal əşkar əşraf əşrəfi əşsiz əşsizlik əşyəvi ətər ətəş ətf ətfal ətiqə ətrak ətvar əvaxir əvaxirdə əvaxirində əvamünnas əvayil əzcümlə əzəm əzəmi əzəmiyyət əzimət əzqəza əzl əzvayış	diyerez ezofaqokardioqraf ezofaqokardioqram ezofaqoskop ezofaqoskopiya ezofaqotomiya fam farvater ferrodinamik ferromaqnetik flajolet flutter flebit fortissimo frənçayz fronton fuqato fullerit hekzometr herbisid hermenevtika hidrofil hidrofit hidroksid hidroksil hiqresteziya xitin xorum kabloqram kabotaj kadans kadensiya kaldera kamarilya kariatid karmin karnallit kastanyet kaustik kindneppinq klipart kliper klirinq klivaj komprador kondilus kondonium kondor konidi konkistador konkordat konkrement konsistoriya konsol konstant kontrafaksiya kontrafaqot kontragent kontraktura kontramarka kontribusiya kopal kordon	çoxmövqeli çoxsəpkili çoxsəviyyəli damazlıqvermə damcı-damla damla-damcı damla-damcı damörtüklü danabaşlı danaboynu danadışlı danladıb-dansıma danladıb-dansımaq danladıb-dansıma danladıb-dansımaq dan-səhər daradüşmə daraqarası daraqarxası daraqdişi daraqqanqalı daraqqayıran daraqqayıma daralınlı darasalan darasalma darcərgə darcərgəli darcərgəlik dardaqlama dardöşlü dardöşlük dargözlü dargözlükətmə dargözolma dargəliqetmə dargınolma darxəndəkli darxəndəklik darxətli darılıb-hirsələnmə darılıb-hirsələnmək darkeş darkeşliketmə darkeşolma darqursaqlıqetmə darqursaqlolma darlıq-darkeşlik darlıqetmə darolma darsinə darsinəlik darsinəlilik dartaclıq dartıqdodaq dartıq-əyilmiş daryarpaq daryarpaqlı daryarpaqlıq daryarpaqlılıq darzolaq darzolaqlı darzolaqlıq	çoxmotorluluq çoxmövqelilik çoxmövzululuq çoxnikahlı çoxnikahlılıq çoxnövbəlilik çoxnüvəli çoxnüvəlilik çoxobyektivlilik çoxobyektivlilik çoxoxlu çoxoxluluq çoxölçülü çoxölçülülük çoxpersonajlılıq çoxpeşəçilik çoxpeşəli çoxpilləlilik çoxpistonlu çoxplanlılıq çoxplunjerli çoxproblemlilik çoxrabitəli çoxrabitəlilik çoxrəqəmlilik çoxrəngli çoxrənglilik çoxsahəlilik çoxsaplı çoxsaplılıq çoxsarğılı çoxsayğacı çoxsaylılıq çoxseriyalılıq çoxsənətli çoxsəsililik çoxsimalılıq çoxsimlilik çoxsıralılıq çoxstandartlılıq çoxsurətli çoxsurətlilik çoxsümükülülük çoxsürətli çoxşəbəkəli çoxşəkili çoxşəkillilik çoxşöbəli çoxşpindelli çoxşüalı çoxşüalılıq çoxtapşırıqlı çoxtapşırıqlılıq çoxtarlalı çoxtarlalılıq çoxtellilik çoxterrəslilik çoxtəbəqəlilik çoxtoxumluluq çoxyanlılıq çolpalanma

(Davamı gələn sayımızda)

I YAZI

○ - Cənab zabitlər, icazənizlə, dostumu təqdim edirəm.

Qraf Lev Nikolayeviç Tolstoy. Gənc zabit, eyni zamanda ümidverən yazıçı...

Traktirdə böyük yemək masası arxasına toplaşmış hay-küylə şam edən məclisə bir anlıq sükut çökdü. Bütün nəzərlər cavan zadəgana, onun yaxasındakı "Müqəddəs Anna" ordeninə və medallara dikildi. Zabitlər bir nəfər kimi cəld ayağa qalxıb fərağat dayandılar. Görünür, qonaq belə təmtəraqla qarşılanacağını gözləmədi. Ona görə də, utandığundan özünü itirdi, nə deyəcəyini bilmədi:

- Bu, mənimçün böyük şərəfdir, cənablar... Təşəkkür edirəm, minnətdaram... Xahiş edirəm, əyləşin...

Məclis dərhal əvvəlki məcrasına qayıtdı. Qədəhlər doldu, çəngəl-bıçaq cingiltisi şən qəh-qəhələrin səsinə qarışdı. Bəli, rus zabitləri əla döyüşçüləri kimi, yaxşı da şənlənməyi bacarırlar. Bu axşam süfrə arxasında əyləşənlərin böyük əksəriyyəti Qara Dəniz Hərbi Donanmasının zabitləri idi. Onlar Kırım müharibəsində iştirak etmişdilər. Amansız savaş yenidən bitmişdi, amma döyüş ab-havası hələ də Sevastopolun başı üzərində dolaşmaqda idi. Rusiya və Türkiyə arasında müharibə 1853-cü ildə başlamışdı və faktiki olaraq tərəflər üçün məğlubiyyətlə sonlanmışdı. Sülh müqaviləsinin şərtlərinə görə, Qara dəniz neytrallaşdırılırdı, müharibə və sülh dövründə boğazlar ticarət və hərbi gəmilərinin üçünə açıq elan olunurdu, Rusiyanın sahil istehkamları sökülür, Rusiya və Türkiyəyə Qara dənizdə hərbi donanma saxlamağa qadağan edilirdi. Xüsusi konvensiyaya görə, Rusiya və Türkiyəyə qaçaqmalçılığa qarşı mübarizə məqsədilə 10 kiçik hərbi gəmidən ibarət dəniz qüvvəsi saxlamağa icazə verilirdi...

Qraf Tolstoyu məclisə təqdim edən zabit qədəhi əlinə alıb sağlıq demək üçün ayağa qalxdı:

- Cənablar, icazənizlə, bu qədəhi qonağımız, qraf Tolstoyun şərafinə qaldırmaq istəyirəm. Nəzərinizə çatdırım ki, dostumuz qələm əhli kimi artıq məşhurlaşmışdır. Sizə tövsiyə edirəm ki, onun "Sovremennik" də dərc olunmuş "Sevastopol 1854-cü ilin dekabrında" adlı yazısını oxuyasınız. Bu əsəri əlahəzrət imperator Aleksandr da çox bəyənib. Hətta göstəriş verib ki, bu istedadlı artilləriya zabitini qorusunlar, ona yeni əsərlər yazmaq üçün şərait yaratsınlar. Hörmətli qraf, bu münasibətlə sizi ürəkdən təbrik edirik və bu badəni sizin şərafətinizə içirik!

Sağlıq lap yerinə düşmüşdü. 26 yaşlı Lev Tolstoy bundan əvvəl Buxarestdə, Dunay ordusunda xidmətdə idi. Sonra ərizə yazıb Kırım ordusuna keçmək arzusunu bildirdi. O, Sevastopola gələndə ələm bir-birinə dəymişdi, müharibənin qızğın çağı idi. Gənc zabiti 4-cü bastionda batareyaya komandiri təyin etdilər. Lev Tolstoy döyüşlərdə göstərdiyi igidliyə görə orden və medallarla təltif olundu. O, eyni vaxtda əsgərlər üçün jurnal buraxmağı planlaşdırırdı, amma tezliklə bu ideyadan əl çəkdi və "Sevastopol hekayələri" adlı silsilə üzərində çalışmağa başladı...

Zabitlər qədəhləri ayaq üstə, birməfəsə boşaldılar və ardınca xorla "İlahi, sən çarı hiyf elə" mahnısını oxudular. Ardınca traktirin ansambli "Oçi çornie" ("Qara gözlər") çaldı, qaraçı gözəlçə mahnı oxuya-oxuya rəqqasələrin müşayiəti ilə qrafa yaxınlaşdı. Əlindəki kiçik sinidə dolu qədəh vardı. Qraf qədəhi başına çəkib qaraçı gözəlçəni öpdü, sonra da siniyə pul qoydu.

Məclis yenidən qızıxdı. Az keçmiş qrafın dostu ona yaxınlaşdı.

- Əzizim, yaqın yanında əyləşmiş bu qarabəniz zabitlə hələ əməlli-başlı tanış olmağa macal tapmamısan. Ona görə də, icazə ver, ən yaxın dostumu və silahdaşımı, kapitan-leytenant İbrahim bəy Aslanbəyovu sənə təqdim edirəm. Qafqazdandır, özü də azərbaycanlıdır. İgid adamdır. Onu, sözün əsl mənasında, Kırım savaşının qəhrəmanı hesab etmək olar.

Qraf məmnunluqla İbrahim bəyin əlini sıxıb başı ilə təzim etdi. Eyni hörməti də yeni tanışına göstərdi. Bakıda, Mərdəkanda, bəy ailəsində dünyaya göz açmış 33 yaşlı bu adam davranış qaydalarını yaxşı bilirdi.

İbrahim bəy Aslanbəyov 1842-ci ildə Dənizçilik Məktəbinin zabitlər sinfini bitirəndən sonra Qara Dəniz Donanmasının hərbi nəzarət gəmilərində üzmüşdü,

Qara dənizin şərq sahillərində baş verən toqquşmalarda iştirak etmişdi. "Elbrus" hərbi gəmisinə komandirlik edən leytenant Aslanbəyov 1854-cü ildən desant gəmisinin döyüşən batareyasına başçı təyin olundu, dafələrlə şücaət göstərdi, döyüşlərdə fərqləndi. Bu xidmətlərinə görə admiral Naximovun təqdimatı ilə ona kapitan-leytenant rütbəsi verildi. İbrahim bəy müharibənin sonuna kimi Sevastopol qarnizonunun tərkibində döyüşdü, kontuziya aldı. Müalicədən sonra qayıdıb Nikolayev limanında 36-cı donanma ekipajına komandirlik etdi...

Tolstoyun dostu sözüna davam etdi:

- Sözümlə canı var, hörmətli qraf. Admiral Naximov barədə mənə verdiyin bütün sualları İbrahim bəy cavablandırır bilər. Admiralla çiyin-çiyinə döyüşüblər, komandanın önəm verdiyi zabitlərdəndir. Özü də çox maraqlı adamdır. Sizi baş-başa buraxıram...

Lev Tolstoy yeni tanışını diqqətlə süzüb sakitcə sözbə başladı:

- Əvvəlcə sizi imam Şamilin həmyerlisinə bənzətdim, hörmətli İbrahim bəy. Mən o dağlara, Qafqazın mərd adamlarına yaxşı bələdəm, rus ordusunun tərkibində döyüşmüşəm. Təəssüfatların hədsizdir. Yaqın, nə zamansa Şamilədən roman yazacağam. Amma bu gün Naximov mənə daha çox maraqlandırır. Onun yoxluğu rus donanması üçün böyük itkidir.

Qraf Tolstoyun bu sərkərdəyə göstərdiyi maraq heç də əbəsdə deyildi. Naximov həlak olsa da onun haqqında sözbəhlər səngimək bilmirdi. Pavel Stepanoviç Naximov 1852-ci ildə donanma diviziyasının vitse-admiralı təyin olunmuşdu. Kırım müharibəsində isə Qara Dəniz Donanmasının eskadronuna başçılıq etmişdi. 1853-cü ildə Sinop döyüşündə misilsiz hünər göstərmişdi. 1855-ci ildə Sevastopol limanının komandanı və şəhərin hərbi qubernatoru təyin edilmişdi. Naximov əsgər və zabit həyatı arasında böyük nüfuzla malik idi. İgid sərkərdə 1855-ci il iyunun 30-da şəhər istehkamlarında aparılan bərkidilmə işlərini yoxlayan zaman düşməni gülləsinə tuş gəlmişdi.

İbrahim bəy tanınmış sərkərdə haqqında xeyli danışdı. Lev Tolstoy müsahibini diqqətlə dinləyirdi. İbrahim bəy admiral barədə söhbətini belə bitirdi:

- O, dəniz hərbi sənətinin, necə deyirlər, atası idi. Bu gün bir zabit kimi, öyrəndiyim hər şeyə görə admiral Naximova borcluyam...

Fərhad SABİROĞLU

Bilməsək dil... Son

Fərhad ABDULLAYEV

vaxtlar bəzi tribunalardan belə bir fikir səslənir: Azərbaycanın təhsil sistemində rus dilinin tədrisinə son qoyulmalıdır! Deyirlər ki, rusedillə məktəblər fəaliyyətini dayandırmalı, tədris yalnız Azərbaycan dilində olmalıdır.

Bəziləri isə təhsil ocaqlarında rus dilinin məcburi qaydada deyil, ancaq fakultativ formada tədrisinin tərəfdarıdır.

Mövzu ətrafında fikirlər çoxşaxəlidir və hərə öz fikrini əsaslandırmaq üçün müxtəlif arqumentlər gətirir. Hələ uzun illər əvvəl Seyid Əzim Şirvani yazırdı ki, "bilməsək dil, əlacımız yoxdur".

...Bakının qızmar yay günlərindən birində axşamüstü şəhər bazarına yollandım. Həmişəki kimi qələbəlik idi, səsküydən qulaq tutulurdu. Çiyələk satılan cərgələrin yanından keçəndə qərribə bir mənərənin şahidi oldum. İki sarısaç qız satıcıdan rusca nəsə soruşurdu, o isə gözlərini döyə-döyə qalmışdı. Müştəri qızların dilimizi bilmədiyini görən satıcı qonşu həmkarını "köməyə" çağırırdı:

- Hətəm, bunlar nə istəyir? Rusca bir şey anlayırsan?

Hətəm piştaxtaya yığdıllı çiyələklərdən ən irisini ağzına atdı və bic-bic gülümsədi:

- Yaqın, çiyələk istəyirlər də! Bunlara başqa nə lazımdır ki? Vallah, mənə qınama, urusca "ya tebya lyublyu" dan (mən səni sevirəm) başqa bir şey bilmirəm.

Qızlardan biri satıcıların rusca bildiyini, lakin onların məzələndiklərini zənn edib hövsələdən çıxdı:

- Vot, vot, u vas v ume tolko odno, lyublyu! (ağlınzda sevməkdən başqa bir şey yoxdur)

Qızlara yaxınlaşdım. Öyrəndim ki, Nijni-Novqorod şəhərindən Bakıya qonaq gəliblər. İstirahətdən çox razıdırlar. İlk dəfə gördükləri bu əsrarəngiz şəhərə, onun mehriban sakinlərinə heyran qalıblar. Bazara da onları ekzotikaya maraq gətirib. Eşidiblər ki, şərq dünyasının incəliklərini görmək istəyən mütləq bazarı gəzməlidir. İndi də yerli çiyələkdən, giləsdən dadmaq üçün şirin nemətlərin həərəsindən yarım kilo almaq istəyirlər...

Qonaqlara vəziyyəti anlatmağa çalışdım:

- Siz bu cavanlardan inciməyin. Onların sizi ələ salmaq fikirləri yoxdur. Sadəcə, kənddə böyüyüblər, məktəbdə rus dili keçməyiblər. Amma çox saf və zəhmətkeş adamlardır.

Nə isə. Vəziyyət düzəldi. Satıcılar ən yaxşı meyvələrdən "assorti" düzəldib qızlara verdilər, dedilər ki, qonaq edirik, pul da almadılar.

Düşündüm ki, əhvalat Bakı bazarında yox, Rusiyada baş versəydi, azərbaycanlı gənclər vəziyyətdən necə çıxacaqdı? Yaqın ki, rus müştəri satıcı ilə doğma dilində ünsiyyət qura bilmədiyini üçün əlini yelləyib gedəcək, azərbaycanlılar haqqında Allah bilir nələr düşünəcəkdik!

Amma biz bu barədə düşünməyə borcluyuq. Uzun illər formalaşmış bir tədris sistemini qadağan etmək bizə nə verəcək? Məlumdur ki, istənilən əcnəbi dil dünya elminə, mədəniyyətinə və incəsənətinə mükəmməl körpüdü. Xüsusən də şimal qonşumuzun dilini öyrənmək bizə ziyanlı yox, xeyirlidir.

Bu barədə uzun illər Rusiyanın Kirov vilayətində yaşayan sahibkar dostum Müşfiq Məmmədovun fikirləri də maraqlıdır:

- Yaşadığımız şəhərdə rus dilini bilməyənlərə daş dövründən gəlmiş insan kimi baxırlar. Açıq, əvvəllər çox çətin idi, rus dilini bilmirdik, hansı idarəyə gedirdiksə, təcüməci aparırdıq. Tədricən rus dilini öyrəndik, övladlarımız da mükəmməl danışır. Bunun sayəsində yerli sakinlərlə xoş ünsiyyət qurmuşuq. İndi xalqımız haqqında ictimai rəy müsbətdir. Başqa çarə yoxdur, bu ölkədə uğurlu biznes qurmaq istəyirsənsə, dili öyrənməlisən!

Sahibkar haqlıdır. Dil çətin anda həmişə köməyə gəlir. Hazırda respublikamızda xarici dil öyrənmək üçün hər cür şərait var. Pullu kurslar, fərdi məşğələlər barədə elanlara hər addımda rast gəlmək olar. Bununla yanaşı, Azərbaycanın bölgələrində rus və digər xarici dillərin tədrisinə daha da gücləndirmək lazımdır.

İndi xarici dili bəsit şəkildə bilmək, özün haqqında qısa məlumat vermək, sadə ünsiyyət qurmaq yetərlidir.

Məncə, "ya tebya lyublyu" ifadəsi heç də pis başlanğıc deyil...

Tufanlı dənizin kapitani

**Bəlkə, ölüm varsa, sevilməyəsən?
Bəlkə, sevməyəsən? Bəlkə, sevəsən?
Bəlkə, ruh dediyin al-qırmızı qan?
Bəlkə, torpaq üstə cənnət meyvəsi,
Bəlkə, torpaq altı toxumdu insan?
Bəlkə də hər dahi tənha bir dəli?
Bəlkə də hər dəli tənha bir dahi? - Sirdi, İLAHİ!
Bəlkə, göz yaşadı? Bəlkə, sırsıra?
Bəlkə, kəhrəbadı yağış damlası?
Bəlkə, pişikləri marağ öldürüb?
Bəlkə, məhəbbəti Məcnun söndürüb?
Bəlkə, qatilləri qatıl eləyən hakimdi ancaq?
(onun da qətlinə fərman olacaq!)**

Bu misraların müəllifi **Camal Yusifzadə**dir. Sadə, zəhmətkeş, təvazökar adam, maraqlı müsahibdir. Şeirləri haqqında az danışır. Anlaşılandır. Deyir ki, bu əsərlər onun səsi, ruhu, ağrısı, nəbzi olan duyğularının rəngli siluetidir: "Görən bilər! Duyan bilər! Sevən bilər! Ölən bilər!"
Beləliklə, "Aydın yol" qəzetinin budəfəki müsahibi bu yaxınlarda 75 illik yubileyini qeyd etmiş şair Camal Yusifzadədir.

Dosye: Camal Yusifzadə 1941-ci ildə Lənkəran şəhərində anadan olub. Orta məktəbi bitirdikdən sonra Bakıda ADU-nun tarix fakültəsində təhsil alıb (1960-1965).

Tələbəlik illərində bədii yaradıcılığa başlayıb.

Azərbaycan Sovet Ensiklopediyasında elmi redaktor, böyük elmi redaktor vəzifələrində işləyib. "Ədəbiyyat və incəsənət" qəzeti redaksiyasında teatr, kino və musiqi şöbəsində ədəbi işçi, sonra şöbə müdiri olub.

Televiziya və Radio Verilişləri Şirkətində Ədəbi dram verilişləri baş redaksiyası baş redaktorunun müavini, Azərbaycan Telefilm Yaradıcılıq Birliyinin baş redaktoru olub. Onun "Dağlar arxasız olmur", "İtil getlər", "Kim dəli, kim ağıllı", "Ölümü köynəkdən keçirən oğul", "Sabaha ömür payı qazananlar" və s. pyesləri tamaşaya qoyulub.

"Lənkəran nəğməsi", "Atlılar, qanadlılar", "Yol içində milyon seçdik", "Payızdan gələnlər", "Ümiddən keçən yol" və "Küləyi döymək olmaz" adlı şeir kitablarının müəllifidir.

- Camal müəllim, Böyük Vətən müharibəsinin ilk ilində anadan olmuşunuz. Uşaqlığınız necə keçib?

- Lənkərandə anadan olmuşam. Bəy nəslindənəm. 1918-ci ildə Azərbaycan, sovet qoşunları tərəfindən işğal olunanda babamgilin bütün var-dövlətini müsadirə ediblər, mülklərimizi bağçaya, məktəbə, uşaq evinə çeviriblər. Qohumlarımız arasından tutulanlar, müharibəyə gedib qayıtmayanlar və ya xaricdə qalanlar olub. Ailədə beş uşaq idik.

- Bununla belə, ədəbiyyat yox, tarix fakültəsini bitirmişiniz. Fərqli ixtisas seçməyinizə səbəb nəydi: dəb, yoxsa partiya hökumətində təmsil olunmaq arzusu?

- Yox, tarixə də çox böyük marağım vardı, üstəlik, o vaxt bu fakültəyə daxil olmaq çox çətin idi. 750 abituriyentdən yalnız 25 nəfəri seçiləcəkdi. Tale də elə gətirdi ki, qəbul olundum və orada oxudum. Amma məzün olandan sonra təyinat almaq vaxtı çatanda elmin arxasınca getmədim. "Komsomol" a yönləndirmək istədim, onu da qəbul etmədim, dedim ki, yaradıcılıqla məşğul olmaq istəyirəm.

- Bəs necə oldu ki, bədii yaradıcılığı seçdiniz? Yəni nə zaman dan yazırdınız?

- Ədəbiyyata xüsusi marağım olsa da, üçüncü kursadək şeir yazmamışam. Ələkbər Salahzadə, İsa İsmayılzadə, İsi Məlikzadə, Vaqif Səmədoğlu, Seyran Səxavət, Ramiz Rövşən... bir sözlə, elə bir mühitə düşdüm ki, istər-istəməz bir də gördüm, mən də yazıram. Qətiyyənlər iddiam yox idi, necə oldusa, "Mənə nəgəl danışın" adlı bir şeir yazasım oldum, dostlara oxudum, təkid etdilər ki, bundan sonra dayanmadan yaradıcılıqla məşğul olum. Rəsul Rza bizi - sərbəst şeirə meyil edən istedadlı gəncləri himayəsinə götürdü, çap olunmağımıza yardım göstərdi, sonra da bizi ensiklopediyada işə dəvət etdi. Günlərin bir günündə "Ədəbiyyat" qəzetində mənim yazdığım "Qış" adlı uşaq şeirimlə bağlı məqalə çıxdı, orada müəllif Rəsul Rza məni böyük Səbir ilə müqayisə edirdi. Heç gözləmir dim. Sonra iş elə gətirdi ki, "Ədəbiyyat" qəzetinin incəsənət şöbəsində çalışması oldum.

- İlk kitabınızı necə xatırlayırsınız? Oxucuların və ədəbi tənqidin reaksiyaları sizi qane etdimi?

- "Lənkəran nəğməsi" adlı ilk şeirlər kitabım gec işıq üzünə gördü. Hamımızın - Ramiz Rövşenin, Seyran Səxavətin və bir neçə başqa şairin kitabı da eyni seriyaya altındadır. Reaksiyalar təzadlıydı. Amma istənilən halda, kitab oxunurdu. Əli Kərim və Rəsul Rza başda olmaqla, bizə dəstək verən qrup vardı. Yeri gəlmişkən, deyim ki, barəmdə ilk məqaləni 1966-cı ildə Əli Kərim yazıb. Amma bizim seçdiyimiz yox klassik formadan bir qədər fərqləndiyi üçün əvvəl o qədər də asan qəbul olunmurdu. Bununla belə, zamanla 60-70-ci illərdə yaranmaqda olan ədəbi nəsil Azərbaycan ədəbiyyatının avanqardına çevrildi.

- Sizinlə eyni vaxtda ədəbiyyata gələn imzalar bu gün geniş oxucu kütləsinə yaxşı tamış olsa da, Camal Yusifzadə sanki proseslərdən bir qədər kənardadır. Necə düşünürsünüz, buna səbəb nədir?

- Vallah, nə deyim... Ədəbi dərgilərdə müntəzəm çap olunmuşam. Amma mən həm də dramaturqam axı, beş beynəlxalq festivalda iştirak etmişəm, onun ikisində qalib gəlmişəm. Bundan başqa, iyirmi iki il "Ədəbiyyat" qəzetində Teatr, kino şöbəsinin müdiri olmuşam, bu da xeyli zamanımı alıb. Sonra kino ilə məşğul olmuşam. Yetmişə yaxın sənədli filmin ssenari müəllifiyəm. Özünü reklama cəhd etməmişəm, ədəbi tədbirlərdə çox gözə girməməyə çalışmışam. Son vaxtlaradək televiziya da çalışmışam, Azərbaycan Telefilm Yaradıcılıq Birliyində baş redaktor işləmişəm. Deməzdim ki, mən diqqətdən kənardam qalmışam. Üstəlik, bizim nəslin təmsilçiləri həmişə bir-birinə diqqətlə yanaşır, bir-birini qiymətləndirirlər. Məsələn, rəhmətlik Vaqif Səmədoğlu nadir hallarda şarj çəkərdi. Çox yaxın dost idik, bir dəfə şəklimi çəkib üstünə zarafatla yazmışdı: "Xəstə dahi". Demək istədiyim budur ki, ədəbi mühitdə dostluq münasibətlərimiz həmişə olub, elə indi də var. Məsələn, bu gün də Fikrət Qocadan soruşsan, məni xeyli tərifləyəcək.

- Amma bu yaxınlarda saytlardan birinə verdiyiniz açıqlamada özünü qarşı laqeydləkdən gileyləmişdiniz. Konkret ittiham da vardı - Azərbaycan Yazıçılar Birliyi sizin yubiley yazınızı görməzlikdən gəlib.

- Mən yubileyimin keçirilməsi üçün müraciət etməmişəm. Onun qeyd olunmamasını da onların günahı hesab etmirəm. Çünki 70 yaşında da, 75 yaşında da düşünmüşəm ki, lazım bilsələr, mənimlə bağlı rəsmi bir tədbir keçirəcəklər. Yoxsa məclis qurmağa nə var ki? Gedib deyərəm, "Nətvən" klubunu verin, səhər dost-tanışa deyim, yığışın gəlsinlər. Amma belə səviyyədə yubiley keçirməyi özüm də istəməyərəm. Təşkilat lazım bilirsə, özü eləsin. Eləməsələr də, sağ olsunlar. Mən onlara nə deyə bilərəm ki?

- Bugünkü ədəbi proseslərdə, ədəbiyyatımızda hansı tendensiyalar özünü göstərir?

- Bilirsiniz ki, bizim nəslin texnologiya ilə problemləri var, ona görə də saytlardan mətn oxuya bilmirəm. Dərgiləri, qəzetləri izləyirəm, kitabları alıram. Ədəbi proseslə bağlı yazıları çıxır. Məsələn, bu yaxınlarda Seyran Səxavətin 70 illiyinə həsr olunmuş məqaləm "Azərbaycan" jurnalında dərc olundu. Yeri gəlmişkən, jurnal mənim 70 illik yubileyimi qeyd etmişdi, amma 75-də unudular... Neyləmək olar, dünya qəliz dünyadır... Ədəbi prosesə gəlincə, düşünürəm ki, əsas problem intellektin, müəllimlərin azlığıdır. "60-cılar" intellektual baxımdan çox güclü idilər, bəzi bilikləri vardı, bədii ədəbiyyatı acgözlüklə oxuyurdular. Məsələn, çox nadir adam Vaqif Səmədoğlu ilə musiqi mövzusunda söhbət edə bilirdi. Vaqif musiqini nə dərəcədə bilirdisə, şeiri də elə bilirdi. Müasir ədəbi mühitdə bunları görə bilmirəm. Bu gün çoxunun mətnində şeir var, poeziya yoxdur. Çox zaman poeziya ilə şeiri qarışdırırlar. Şeiri istənilən adam yaza bilər, heca, qafiyə sistemini gözləməkdən asan nə var, amma poeziya yaranacaq - sual budur. Bəzən bizdə şeir maraqlı deyim tərzinin üzərində qurulur, amma içərisində mənə olmur. Qısa, belə deyirdim, bizim poeziyada dramaturgiya çatışmır - nədən başlayıb, nədə qurtaracağına bilmirlər, buna görə də şeir, oxuyub bitən kimi yaddan çıxır...

Rəbiqə NAZİMQIZI

"Müasir ədəbi prosesdə əsas problem intellektin, müəllimlərin azlığıdır"

Sözə, bədii mətnlərə tarixin bütün dövrlərində ehtiyac olub. Söz – zamanın biləyindən yarısan, onun nəbzini yoxlayan bir təbib olub həmişə. Gərdirsin əli hər yerdən üzüləndə dünya, qələmin gücünə, bədii sözə söykənib. Bunu zaman-zaman sınaqlardan keçən ədəbiyyatımız da təsdiqləyir. Təəssüf ki, yazılan gözəl əsərlərlə yanaşı, bu günün mənzərəsi fonunda yaşayan xaos bir söz bumuna da şahid oluruq. Bu, əsl sözə qiymət verən oxucularda bir xəyal qırıqlığı yaradır. Ədəbi mühitdə yaşananlar, məsələn, yaşından, təcrübəsindən, istedadından asılı olmayaraq, romançılığa aludə olmağın bu gün bir dəb halını alması, nəticədə sözün urvatdan düşməsi ədəbiyyatsevərləri məyus edir. Belədə yazarlarımızın tarixin dolanbacılarından keçib gəlmiş əsərlərinə bir daha üz tutmağa dərin ehtiyac duyulur. Bu baxımdan, dəyərli ədəbi nümunələrdən örnəklər verməyi planlaşdırmışıq. Beləliklə, Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi Abdulla Şaiqin “Anabacı” hekayəsi ilə missiyamızı davam etdiririk.

Məşğələmdən geri döndürdüm. Gecəki yağışın çuxurlarında gölməçələr yaratmış ensiz bir səki ilə gedirdim. Bu vaxt qarşıma ariq, ətsiz vücudunu yamaqlı bir çarşaba bürümüş qadın çıxdı. Altmış yaşlarında olan bu qadın çarşabın altından, damarları görünən sümüklü əli ilə bir kağız parçasını uzadaraq:

- Oğlum, al bu kağızı oxu, gör kimə çatacaq? - dedi.

Bu sözləri elə yanıqlı bir səslə, elə miskin bir tərzdə dedi ki, könlümdə hiss etdiyim ağrıdan bütün vücudum titrədi. Gözlərim dərhal gözlərinə dikildi. Ruhunun, qəlbinin iki dumanlı pəncərəsi olan o donuq, o sönük gözlər altmışillik səfil həyatının acı, fırtınalı tarixindən nələr söyləmədi? Altmış xəzanın şahidi olan o şikayətçi və səfil gözlər həyatının uçurumlu və tikanlı yollarında yığıla-yığıla süründüyü zaman ona daş qəlibi ilə laqeyd baxan milyonlarla gözlərdən nələr anlatırdı?..

Mənə uzatmış olduğu özü qədər solğun, sarı kağız parçasını alıb oxudum: “Atababa Qulu oğlu altı baş ailə sahibidir”.

Kağızda yalnız bu cümlə yazılmışdı. Kağızı ona uzadaraq:

- Nənə, Atababa kimdir? - deyə soruşdum.

Qadın üzümə dik baxaraq:
- Mənim oğlumdur - dedi.

Budəfəki səsində bir dirilik, bir ümid əsəri vardı, siması indi başqa bir rəng, başqa bir şəkil almışdı. Yenə birdən-birə əvvəlki tərzdə:

- Bu, kimə çatacaq, sən onu oxu! - dedi.

- Nənə, o xüsusda bir şey yazılmamışdır - dedim.

Qadının qolları ümitsiz bir halda yanına düşdü:

- Allahu əkbər! Bir həftədir ki, bu kağızı yazdırıb, başa çıxarda bilmirəm - deyə üzümə bulud kimi qaraldı. Ruhunu sızıldan həzin çırpıntılara, qəlbinə inlədən dərin yaralara tərçüman olmayan bu kağız parçasını iki barmağı arasında sıxaraq, çaşqın bir halda:
- Bəs mən nə edim? - deyə yavaşca pıçıldadı.

Səfalətin canlı bir heykəli olan o qarının almış olduğu vəziyyət mənə də çaşdırdı. Ona baxaraq düşündürdüm.

Bu zavallı qarı altmışillik ömrünün acı fəlsəfəsinin xülasəsi olan o ibarəni neçə dəfə təkrar etmişdi?!

“Bəs mən nə edim?”

Neçə dəfə bu dumanlı və qaranlıq sual cavabsız qalaraq, ürəyinin ən dərin guşələrinə gömülmüşdü?!

“Bəs mən nə edim?”

Neçə dəfə bu kar və dilsiz mühitindən bu acı sualına cavab ala bilməmişdi?!

Hələ bu qarı tərəddüdü və çaşqın vəziyyətlə qarşımda durur, həyatın qorxunc ildırımını ilə alt-üst olan arzuları kimi ölgün, boynubükük kağıza baxırdı.

- Nənə can! - dedim - gəl bizə gedək, sənə istədiyini kağızı yazaram.

Anabacı

Bərabər evə gəldik, oturdu, ailə üzvləri ilə tanış oldu. Anamla dərhləşdi, ta uşaqlıqdan bəri onu ağır yumruqları ilə əzən dərhlərini, fəlakətlərini bir-bir danışdı. Sonra dərindən içini çəkərək:

- Oğlum, mən deyim, sən yaz! - dedi. -

Mənim oğlum vağzalda qulluq ələyir (əlləri ilə uzaqları göstərərək), orada bir məktəb var, orada oxuyur. Yaz ki, mənim oğlumun heç kəsi yoxdur. Mən iki qızımı, iki də nəvəmi saxlayıram. Sənin başın üçün, üç aydır naxoşdur, üşüdüb-qızdırır.

- Nənə, bu ərizəni oraya nə üçün verirsən?

- Qulluq versinlər.

- Vağzalda oğlun nə işdədir?

- Onu bilmirəm.

- Bu kağız kimə veriləcək?

- Naçalnikə.

- Hansı naçalnikə?

- Mən oxumuş adam deyiləm, onu sən bilirsən. Yaxşı, sən naçalniki tanıyırsan?

- Nənə, naçalnik çoxdur, hansı naçalnikə yazılacaq, onu bilməliyik - dedim.

Dərin bir sükut...
- Nənə, sən get evə, oğlundan bunları öyrən. Birinci, bu ərizə kimə veriləcək, ikinci, oğlun nə iş istəyir və harada istəyir, sabah bu zaman gəl, kağızını yazaram.

Qoca qadın susdu, bir az düşündükdən sonra başını qaldıraraq dedi:

- Sözü yoxdur, ancaq bilmirəm bu ərizənin başında nə var ki, bu gün on gündür yazılıb başa gəlmiş.
Əlindəki köhnə kağız parçasını göstərərək:

- Bax, bunu bir nəfər bir həftəyə yazıb mənə verdi, o da deyirsən ki, bir işə yaramur.

- Nənə, onu kim yazırdı?

- Nə bilim, sənin kimi bir oğlan.

- Nənə, get bunları öyrən, gəl, sabah kağızını yazaram.

- Nə bilim, ömrün uzun olsun. İndi deyirsən sabah gəlir?... Yaxşı... zəhmət verdim, sağ ol.

O birisi gün evə gəldiyim zaman nənə oturub, mənə gözləyirdi. Görüşdük, danışdıq. Ruhunun ən incə tellərinə toxundum. Zavallı qarı yaralanmış dişli aslan kimi inləyərək, əvvəlləri çox dalğın, sonra get-gedə şirin bir dillə qeyb etmiş olduğu gəncliyindən, sevgi və sevinc dolu bahar günlərindən danışmağa başladı.

Bir qədər gülüşdük, əyləndik. Hətta adını belə öyrəndik. Adı Anabacı idi. Nəhayət, ortalığa yenə ərizə məsələsi atıldı.

- Nənə, dediklərimi oğlundan öyrənə bildinmi?

O, qəti bir səslə:

- Öyrəndim, oğlum. Sən yaz ki, naçalnik oğluma bir kağız versin.

- Nə kağız versin?

- Kağız versin ki, o, yoxsuldur. Altı baş adam saxlayır, özü də qızdırma içində yanır.

- Nənə o kağızı naçalnik vermir.

- Yox, sən yaz ki, naçalnik versin.

- Hansı naçalnik?

- Nə bilim, sən elə naçalnik yaz!

Qollarım ümitsiz bir halda yanına düşdü. Bir anama baxdım, bir də dönərək Anabacını gözücü süzdüm. O da heyrətlə mənə baxırdı.

Anam dedi:

- Oğlum, qalx, Anabacı ilə bərabər get, oğlu əhvalatı sənə desin.

Anabacının üzünü gül kimi açıldı:

- Ay atana rəhmət, belə yaxşıdır - dedi.

Qalxdım, bərabər getdik, yolda soruşdum:

- Nənə, eviniz haradadır?

- İkinci küçə var ha... (əlləri ilə uzaqları göstərərək) orada oluruq. Çox uzaq deyül. Mən hər gün buralardan gəlib keçirəm.

Xeyli getdikdən sonra dar bir dalan başında Anabacının evinə yetişdik.

Kiçik, qaranlıq bir otağa girdik. Otaq kasıb döşənməmiş, dörd-beş şəlpədən ibarət idi. Bir tərəfdə də Anabacının cəhrəsi dururdu. Otağın baş tərəfində xəstə oğlu Atababa yatağında uzanmışdı. Qızdırmanın boğucu pəncəsi altında uzun müddətdən bəri əriyib qurumaqda olan bu gəncin sarı bənizinin yanaq sümükləri çıxmış, qalın qara qaşları altında rəngsiz gözləri sönük-sönük parıldayırdı. Anabacı qapıdan içəri girincə görüşməyə belə imkan verməyərək, titrək və şikayətli bir səslə:

- Atababa, başın üçün, sən dediyin kimi demişdim. Bu oğlan “elə kağız yazılmaz” - deyir. İndi gətirmişəm. Sən özün de, yazsın.

Gənc utancaq bir vəziyyət aldı. Mənə yer göstərərək:

- Buyur otur! - dedi.

Görüşdük, danışdıq, sonra üzünü mənə tutaraq:

- On gündür gedir-gəlir, bu kağızı yazdırıb başa çıxara bilmir - dedi.

Nəhayət, məlum oldu ki, xəstəliyinə dair ev idarəsindən bir vəsiqə alaraq, bir ərizə ilə xidmət etdiyi idarəyə verib, pul və ərzaq istəyirmiş.

Anabacının anladığı bilmədiyi məsələ bundan ibarət imiş. Vəsiqəni və ərizəni yazıb verdim. Razi qaldılar. Evə dönərək Anabacı qızğın dualarla mənə qarıya qədər ötürdü. Xəstə oğluna sərf etmək üçün ovcuna bir qədər pul basdım. Alırdı. Zor-güc qəbul etdirdim.

O, utancaq və titrək bir səslə: “Yaman gün görməyəsən, oğlum, inşallah, mən də xəcalətdən çıxaram” - dedi.

Biz ayrıldıq. Lakin onun buraxmış olduğu xatirə hələ zehnimdən silinməmiş, qəlbimdə yaşayırdı, onu hər gün xatırlayırdım.

Bu hadisədən dörd ay keçdi. Nədənsə, qəlbimdə o məsum qocanı görmək, onunla danışmaq arzusu gündən-günə artırdı. Məşğələmə gedəndə, ya evə dönərək daima gözlərim küçələrdə onu axtarırdı.

Günortadan sonra idi, qarı yavaşca açıldı, içəri qoca və zəif bir vücut girdi. Bir də gördüm:

Anabacı... O saat yerimdən sıradım, görüşdük, oturdu, danışdıq.

Söhbətimiz çox uzandı. Sonra çarşabı altından bir corab çıxarıb:

- Al, bunu sənin üçün toxumuşam, - dedi. Corabı alıb:

- Sağ ol, nənə, qış gəlib, soyuqlar düşüb, görünür, mənə unutmamırsız - deyincə məğrur bir səslə:

- Bir şey deyil, özüm toxumuşam - dedi.

- Özünüz toxuduğunuz üçün qiymətlidir - dedim.

Bir az sonra bu qoca və düşkün qadına əl tutmaq məqsədi ilə bir qədər pul vermək istərkən, dik-dik üzümə baxdı. Sərt bir səslə:

- Bu nədir? Mən bunu sənə satmaq üçün gətirməmişəm. Onun üçün bazar var. Bunu sənə bəxşiş gətirmişəm - deyə əllərini çarşabının altında bir-birinə sıxaraq saxladı.

O, bu sözləri deyərək gözlərindəki ildırım ta qəlbimin içində partlayan kimi oldu, yoxsul, miskin bildiyim bu qarının bu qədər qəhər və hiddəti qarşısında biixtiyar titrədim. Hər zaman hüzn, iztirabla mənə yarılayan bu miskin qadın bu dəfə məğrurluğu ilə mənə qorxutdu. Bir daha üzünə baxdım. Bu dəfə üzünə qəhər və hiddət qığılcıqlarının yerinə vəzifələrini bitirmiş olanlara məxsus qürur rəngi çökmüşdü. Gözlərinin baxışı, ziyası, qəlbinin rahat-rahət döyündüyünü göstərirdi. Heç bir zaman görmədiyim bu rəng, bu işiq nədən doğmuşdu?

Mən indi yalnız bunu düşünür, bu sirri kəşf etməyə çalışırdım ki, birdən-birə Anabacının qalın və erkək səsi qulağımda təkrar səsləndi:

- Oğlum, sənə isti köynək toxumaq istəyirdim, kasıblığın üzünü qara olsun, yunum, ipim çatmadı.

- Mənim üçün bu da çoxdur, nənəcan - dedim.

- Yox, oğlum, yox! - dedi və üzündəki gözlərindəki o rəng dərhal insafsız bir əl tərəfindən silinmiş kimi oldu. Cəhrəsi rəngdən-rəngə girən qadının bu halları indi mənə bir çox şeyləri xatırladı, bir çox köhnə dastanları anladır.

Köhnə nəslin son qəhrəmanı olan bu qadın hələ qarşımda oturmuş, mənə meydan oxuyur, həm də ata-babalarından qalma keçmiş əxlaq və səciyyələrini bütün hal və hərəkətləri ilə mənə anladır. Artıq yarım əsr əvvələn canlı tarixi olan bu qadın, nəzərimdə daha böyümüş, daha canlanmış, sanki mənə: “Yoxsul olsam da, qəlbim geniş, ruhum ucadır” demək istəyirdi.

Çox gözəl, bunu mən də etiraf edirəm. Lakin, ey yüksək qadın, söylə, altmışillik səfil bir həyatın sənə yükləmiş olduğu ağır yüklər belini bükmüş, gözlərinin nurunu almış, dizlərini taqətsiz etmiş olduğu halda necə olmuş ki, qəlbinə, ruhuna toxunmamışdır? Sən mənə bunu anlat!

Türkiyə türkcəsi və Azərbaycan dili genealoji baxımdan qohum dillər olub, türk xalqları ailəsinin Oğuz qrupuna daxildir. Bu dillərin etnik qohumluğu, qədim ümumtürk dilinin varisləri olması, qrammatik quruluş və əsas lüğət fondlarının müştərəkliyi bəzən belə yanlış təsəvvür yaradır ki, bu iki dil tamamilə eynidir və hər bir azərbaycanlı müasir türkcəni öyrənməyə ehtiyac duymadan bu dildə sərbəst danışa, türkcədən dilimizə və əksinə adekvat şifahi və yazılı tərcümə edə bilər. Bu düşüncə Azərbaycan dilinə münasibətdə Türkiyə türklərinə də hakimdir. Halbuki Türkiyə türkcəsi və Azərbaycan dilinin müasir sinxron vəziyyətinin müqayisəli təhlili göstərir ki, həmin dillər arasında fərqlər var. Bu lüğət həmin fərqlərdən bir qisminin – yalançı ekvivalentlərin izahı üçün nəzərdə tutulub.

Əsgər RƏSULOV,
Filologiya elmləri doktoru, professor

A

Acı – dərd, ağrı, əzab, iztirab; Demək hayattaki gayenə amcana acı çektirmək? Omuzlarına kadar vücudun derisini haşlayan bayıltıcı yanma acısı və dehşəti çox sürmədi.

Acıklı – kədərli, qəmli, qəmgin, həzin, qüssəli; Dilimizdəki acıqlı kəlməsi ilə qarışdırılmamalı: türkcədə bu kəlmə acı (kədər, qəm-qüssə), Azərbaycan dilində acıq kökündəndir – acıqlı, hirsli, qeyzli; Bu acıklı olay hiçbir zaman olduğu kimi anlatılmadı kamuoyuna. Azərbaycan dilindəki acıqlı türkcədə öfkəli, kızgın.

Açar – iştaha açan alkoqollu içki, aperitif; Azərbaycan dilindəki açar türkcədə anahtar. Misafirlərə yemək salonuna keçmədən önce açar verildi.

Açık – 1. kəsir, defisit, əskik; 2. inciklik, dərinlik; Araları açık olmaq – Bir-birindən incik (küsülü) olmaq. Dış ticarət dengesində bu yıl açık var. Kasada 10 lira açık tespit edildi.

Açma – qalın yağlı kökə; Rayiha, iştahla yediği açmadan Mevlut'a da verdi.

Açmaq – 1. kəşf etmək; 2. dünyəyə basmaq 3. işığı yandırmaq; 4. zəng etmək; Telefon açmaq – zəng etmək. Telefonu açmaq – telefon dəstəyini götürmək; Amerika'yı Kristof Kolomb açtı. Odaya girince ilk önce elektrigi açtı.

Açmaz – çətin, çıxılmaz vəziyyət; Açmaza düşmək (gelmək) – çıxılmaz vəziyyətə düşmək. Bir açmaza girmişti və içindən nasıl çıkacağını bilmeyordu.

Adam – 1. kişi; 2. ər; 3. insan; Bir qayda olaraq, türkcədə qadına müraciət və işarətlə adam deyilmir. Adam sen de! – Fikir vermə! Boş şeydir, vecinə alma!

Adamcıl – 1. əhliləşdirilmiş, ələ öyrədilmiş heyvan; 2. munis, canayaxın. Hem de ne adamcıldır, ne candır, bilseniz.

Addeğişimi – metonimiya, məcaz; İngilizce metonomi, Osmanlıcası mecazı-mürsel olan addeğişimi kelimesi bileşik sözcüktür.

Adet I – (a səsi qısa tələffüz edilir) ədəd; Çocuklara beşer adet defter dağıtıldı.

Adet II – (a səsi uzun tələffüz edilir) 1. adət, adət-ənənə; 2. aybaşı. Adet hesaplama aracı kullanıyordu.

Adi – primitiv, ləyaqətsiz, alçaq, vulqar; Adi adam – alçaq, əclaf. Azərbaycan dilindəki adi türkcədə alalade, sıradan. Sen ne kadar adi adammışsın be!

Adileşmek – vulqarlaşmaq, bayağılaşmaq, alçalmaq. Bunlar çox adileşmiş və fəna insanlardı.

Adres – ünvan; Türk dilindəki ünvan Azərbaycan dilində elmi ad və dərəcə, vəzifə adı (fəlsəfə doktoru, dosent, professor); Evinin adresini sorabilir miyim?

Afet – 1. təbii fəlakət, yıxıntı; 2. pis; Afetzedə – təbii fəlakətdən zərər görəni; Depremden etkilenen Güneydoğu illeri afet bölgesi ilan edildi. Şöhret gibi, servetin de afet olduğunu yeni anlıyordum.

Ağ – 1. tor (hürümçək toru, futbolda qapı toru və s.); 2. şəbəkə (intenet, radio şəbəkəsi və s.); Hakan'ın şutu, topu direk rakip kalesinin ağlarıyla buluşturdu. Bilgisayar ağı bozulduğu için iletişim kurulamıyordu. Arada kimi ortak kelimeler yakaladılar, ağa takılan kelebekler misali. Azərbaycan dilindəki ağ türkcədə ak, beyaz.

Ağı – ağu, zəhər; Azərbaycan dilindəki ağı türkcədə ağıt. Organizmaya girince kimyasal etkisiyle fizyolojik görevleri bozan ağı, miktarına göre canlıyı öldürülebilir.

Ağıl – arxac, qoyun ağılı; Bir keçi kokusu sarmış ağıllarda çobanlarla arkadaş oldum. Azərbaycan dilindəki ağıl türkcədə akıl.

Ağırbaşlı – ciddi, təmkinli; Koyu renk gözlerinde ağırbaşlı bir ifade vardı.

Ağırlık – 1. çəki, çəki dərəcəsi; 2. nüfuz; 3. çəki daşı; 4. qravitasiya; 5. üzgörümlük (bəyın gəlinə verdiyi); 6. zinət, bəzək-düzək; 7. ciddiyyət; Kadın bütün ağırlığını takip düğünə gitti. Çocuğa yıllar geçtikçe bir ağırlık geldi. Ağırlık ölçüleri – çəki vahidləri. Bir işe ağırlığını koymak – Bir işin olması üçün nüfuzundan istifadə etmək.

Ağız – 1. şifahi; 2. dialekt, şivə; Ağız edebiyatı – şifahi ədəbiyyat. Türkçenin Kars Ağzı – Türkcənin Kars dialekti. Anlaşılmaz, garip köylü ağızlarıyla konuşuluyordu.

Ağızlaşma – damarların birləşməsi, ağız-ağıza gələrək bitməsi. Azərbaycan dilindəki ağızlaşma türkcədə ağız dalaşı, ağız kavgası, söz düellosu.

Ahır – axur; Sağda, duvar kıyısında ahır, arabacı, uşak odaları var. Azərbaycan dilindəki ahır türkcədə son, ahır.

Aidat – üzvlük haqqı, gəlir, hissə, pay; Bu ayki aidatı bankaya yatırdım.

Akademik – (vurğu son hecanın üstündədir) elmi, elmi-pedagoji fəaliyyət, elmi tədqiqat; Akademik bir çalışmadan yanaydı, bu yüzden üniversiteye girdi. Azərbaycan dilindəki akademik türkcədə akademi (asil) üyesi.

Akarsu – 1. çay; 2. təksirali boyunbağı növü; Elmastan bir akarsu gerdanlık takmıştı.

Akbalık – qolavlı balığı; Azərbaycan dilindəki ağ (nərə) balığı türkcədə Mersin balığı.

Akbaş – çöl quşu, dəniz qazı. Yazın kutup bölgelerinde yaşayan, kışın ılık kıyılara göçen yabani bir kuş olan akbaş, kısa ve ince gagalı, siyah bacaklıdır.

Akdeniz – Aralıq dənizi; Azərbaycan dilindəki Ağ dəniz türkcədə Beyaz deniz.

Akılcı – rəsonal(ist); Bunları gözlemledikçe Asya asla akılcı, analitik zihnin yolundan sapmayacağına dair söz vermişti kendi kendine.

Akım – 1. tok, elektrik cərəyanı; 2. cərəyan; Dalgalı akım – dəyişən cərəyan. Gecenin hummalı sessizliği kulaklarında yüksek voltajlı bir elektrik akımı gibi vınılıyordu.

Akıtma – 1. heyvanların alınındaki ağ ləkə, qaşq; 2. enli qızıl biləzik, boyunbağı; Kayınvalide, gelinin koluna bir akıtma, boynuna beşibirlik taktı.

Aklama – bəraət, bəraət qazandırma, təmizə çıxartma, hüququnu qaytarma, reabilitasiya. Zanlı ve tutuklu sıfatı ile girdiği mahkemeden aklanarak çıktı.

Aklamak – bəraət vermək, təmizə çıxartmaq, hüququnu bərpa etmək; Yargıtayda dava dilekçesinde öne sürülen bütün suçlardan aklandı.

Aks – ox, mehər (avtomobilə, texniki avadanlıqda, tikili qurğuda). Azərbaycan dilindəki əks türkcədə ters, aksi. Öyleleri görülür ki arabanın aksı (ekseni, dingilleri) üzerine oturtulmuş büyük kafesler sanırsınız.

Aktarıcı – kirəmit ustası, kirəmit dəyişdirən; Kış kapıdaydı ve o, damın çatısını tamir için iyi bir aktarıcı bulmak zorundaydı.

Aktarma – 1. nəql etmə (bir yerdən başqa bir yerə); 2. köçürmə; 3. nəqliyyat vasitəsini dəyişdirmə, tranzit; 4. tərcümə; 5. transliterasiya; Alman-yaya İstanbul üzerinden aktarmalı uçakla gidecekti. Metni Osmanlıca'dan Türkçeye aktardı. Azərbaycan dilindəki axtarma türkcədə arama.

Aktarmak – 1. nəql etmək; 2. yer dəyişmək; 3. bir minikdən düşüb o birisinə minmək; 4. köçürmək, keçirmək; Dərdini size aktarıp arınmış, sizi zehirleyip bırakmıştır. Onun yerine Salâh Birsəl'in bir şiirini aktaracağız. Romanı dizi filme aktarmak kolay değil. Eşyalarını yatak odasından salona aktardı. Azərbaycan dilindəki axtarma türkcədə aramak.

Ala – (a'lar uzun, l incə tələffüz edilir) – ələ; Beni Konya Lezzet Lokantası'na götürdü, âlâ bir öğle yemeği çekti. Azərbaycan dilindəki ala türkcədə ela. Ela gözlerini sevdiğim dilber / Seni görmeyeli görüşme geldi.

Alan – sahə, meydan; Burası kapalı bir alan değildir. Bu arsının alanı kaç bin metrekaredir? Havaalanı (havalimanı) – təyyarə meydanı, aeroport.

Alavere – 1. qarışıqlıq, kaos; 2. əldən-ələ ötürmə; Karpuzları alavere ile mavnadan sergiye taşdılar.

Alay – 1. istehza, məshəkə, ələsalma, lağaqoyma, rişxənd; 2. dəstə, topluluq; Çocuklar onunla sürekli olarak alay ediyorlardı. Ertesi sabah ikisi de süslenip püslenip alaya katılmaya hazırıldı.

Albeni – cazibədar, cazibəli, cəlbədən; Satılan malın albenisi olmalı ki, müşteri bulasın.

Alçakgönüllü – ciddi, təvazökar, sadə; Alçakgönüllü olmaq yinə yüksəkliyi artırır.

Alçı – gips; Alçıya almak – gipsə salmaq. Bir sanatkar eliyle alçıdan yapılmış, bembeyaz, tertemiz bir kapıtma.

Aldatmak – xəyanət etmək; Türkcədə bu söz daha çox qadın-kişi münasibətlərində sədaqətsizlik mənasında işlədilir. Digər hallarda, kandırmaq, yanıltmaq kəlmələrinə üstünlük verilir.

Aldırmamak – əhəmiyyət və fikir verməmək, diqqətə almamaq; Başın öne eğilmesin, / aldırma gönül, aldırma.

Alem – (a səsi uzun tələffüz edilir) 1. bayraq; 2. simvol, 3. bəzək Minarenin tepesine yerleştirilen hilâl muhteşem bir alemdi.

Alem – (a səsi uzun tələffüz edilir) əyləncə; O gün evde iki gün önceki araba âlemlerini düşünüyordu.

Algı – 1. qavrayış, qavrama, idrak; 2. rüsvət; 3. qazanc; Bakmaq için algılarımız yeter, görmek içinse salim bir kafa, ayıklık, şuur gereklidir. Azərbaycan dilindəki alqı (antonimi: satqı) türkcədə alım.

Alıştırma – 1. məşq, idman hərəkətləri; 2. tapşırıq, ev tapşırığı; Derste alıştırmaları ve ev ödevlerini aynı anda yaptım.

Altıntop – qreypprut (subtropik meyvə); Piyasada portakal bol olsa da altıntop azdır.

Alyans – nişan üzüyü; Yarın elçi gidilecek, daha alyanslar alınmadı.

Altyazı – 1. səhifənin aşağısında, xətt altında yazılan mətn, qeyd, izahat; 2. subtitr; Film İngilizce fakat altı yazı ile türkçe seyredebilirsiniz.

Ama – kor, zəlil (hər iki a səsi uzun tələffüz edilir). A səsinin qısa tələffüzü ilə dilimizdəki amma bağlayıcısı mənasındadır.

Ampul – elektrik lampası; Ampul yuvası (duy) – lampa patronu. Karşımdaki duvara takılmış iki ampulden biri sönmüktü.

Anababa – valideyn (ayrı yazılıqda dilimizdəki mənadadır). Farklı kültürlerden gelen ve son derece tatsız bir biçimde boşanmış bir anababanın tek çocuğuydu.

Anadil – ulu dil, kök dil (ayrı yazılıqda dilimizdəki mənadadır); Azerice, Kazakça, Türkçe, Kırgızca aynı anadilden gelmektedir.

Davamı gələn sayımızda

Yalançı ekvivalentlər lüğəti

Azərbaycan əsilli görkəmli türk yazıçısı, siyasətçi və dövlət xadimi Səməd Ağaoğlu (1909-1982) çağdaş Türkiyədə memuar ədəbiyyatının aparıcı nümayəndələrindən biri kimi tanınır. Onun oxuculara təqdim olunan "Atamın dostları" kitabında atası, XX əsrin ilk onilliklərində Azərbaycanın və Türkiyənin fikir həyatında müstəsna xidmətləri olmuş Əhməd Ağaoğlu (1869-1939) ilə türkçülük hərəkatında, sənət və siyasət aləmində, yeni Türkiyənin qurulması uğrunda mübarizədə çiyin-çiyinə addımlayan bir sıra şəxsiyyətlərin portretləri yaradılıb. Müəllifin əsasən ad çəkmədən son dərəcə səciyyəvi cizgilərlə rəsm etdiyi bu portretlər həmin şəxslərin, eləcə də Əhməd Ağaoğlunun həyatının, mübarizə və ideallarının bir sıra xüsusiyyət və keyfiyyətlərini aşkara çıxarır.

Səməd AĞAOĞLU

(Əvvəli ötən saylarımızda)

Yeni dövlət az vaxtda Qarsın yaxınlığındakı Hopa, Çorut kimi torpaqları sərhədləri daxilinə qatdı. Hətta daha irəli getdi. Erməni hərbi qüvvələrini sarsıdıcı məğlubiyyətə uğradıb Naxçıvanın bir hissəsini, gürcülərlə qanlı vuruşmalardan sonra isə Batum və Ahısqanı da yeni qurulan dövlətin tərkibinə qatmağa müvəffəq oldu.

1919-cu ildə ingilis əsgərləri Batum və Qarsa daxil oldular. İxtiyarındakı əzəmətli qüvvələrlə onlara qarşı çıxma bilməyəcəyini anlayan hökumət başçısının kədərli gərəklilik qarşısındakı yeganə təsəllisi yüz minlərlə türk və müsəlmanı erməni qırğınından xilas etməsi idi. Heç olmazsa, ən azı, indi bu xalq mədəni millətin tabeçiliyinə keçirdi.

İngilislər Türkiyədə müqavimət hərəkatı təşkil edə biləcək üzvdə olan nə qədər şəxs varsa, hamısını toplayıb Maltaya və ya başqa bir yere aparacaqdılar. Məqsədlərinə çatmaq üçün əllərinə düşənə yaxalayırtdılar. Qısa müddətdə yeni dövlətin təməlini qoymuş tanınmış bir adamı da, təbii ki, sərbəst buraxmayacaqdılar. Belə də oldu. Qardaşı ilə Malta sürgününə göndərildi. Orada gecə-gündüz atamla birlikdə ömrünün iki ilini yaşadı - həbsxananın soyuq, daş hücrələrində dostluq, vəfa, alicənablıq kimi məziyyətlərin sınağa çəkildiyi acı və dadlı xatirələrlə dolu iki il!

Əsarətdən qurtarandan sonra hər dəfə atamla qarşılaşdıqları zaman bu xatirələrdən uzun-uzadı söz açırdılar. Gah qocaman bir imperatorluğun taleyini həll edən bəzi siyasət və hakimiyyət adamlarının bu dərəcədə miskin, mənəviyyatsız bir heçlik olmalarından duyduqları heyranlıq, gah yaşadıkları həyatın əcaib və güllünc cəhətlərini yada salırdılar. Bəzən də yenə məhrumiyət illərində fəzilətlərinə şahid olduqları insanların üzərlərində buraxdıqları təsiri heyranlıqla dilə gətirirdilər.

Maltadan birbaşa Qarsa gəldi və burada 1922-ci ildə bələdiyyə rəisi oldu. Qazi onu ilk dəfə gördüyü andan sevdi. Həyat macərələrinə yaxından bələdliyi vardı. Qarşısındakı adam əsilzadə görünüşü, gözəl və ağıllı siması ilə yaşadığı macərələrə layiq idi.

Dünyanın hər yerində yalanlar, böhtanlar, iftiralar, dedi-qodular siyasət aləminin əsas silahlarıdır. Fəqət Şərqi, Şərqi təsiri altındakı məmləkətlərdə siyasi çekişmələr yalnız bu silahla aparılır.

Keçmiş Qars müvəqqəti hökumətinin qurucusu, yeni Qars bələdiyyə rəisi də həmin silaha hədəf oldu. Ankara yavaş-yavaş şübhələrin artırmağa başladı. Şübhələr tədricən onu bələdiyyə rəisliyindən uzaqlaşdıracaq dərəcədə gücləndi. Sonra Sərbəst Firqə məcərəsi ortaya çıxdı. Dostu və çox sevdiyi Əhməd bəy Ağaoğludan aldığı bir teleqram əsasında Qarsda Sərbəst Firqəni qurdu. Təsəvvürə gətirilməz sürətlə böyüdü. Tez bir zamanda, demək olar ki, bütün Qars Sərbəst Firqə rəisinin başına toplandı.

Lakin aradan üç ay keçməmiş firqə bağlandı. Ölümlü fürsət yarandığından, düşmənləri bütün kinləri, qeyz və qəzəbləri ilə ortaya çıxırdılar. Gəncliyi ruslarla mübarizədə keçmiş, Ədirnəni qurtaran könüllü qüvvələrin ilk alay komandanı, yüz minlərlə insanı erməni qırğınından xilas edən, Milli Mücadilənin ilk müqavimət qüvvələrindən birini dövlət şəklinə qurmağa müvəffəq olan vətənpərvər, Ağrı üsyanının təhrikçilərindən biri kimi qələmə verildi. Nəticədə Vəkillər Heyətinin (Nazirlər Şurası - V.Q.) qərarı ilə ölkənin Qərb əyalətlərindən birinə sürgünə göndərildi. Erməni süngülərindən qurtardığı doğma şəhərindən öz insanlarının əli ilə çıxarılması ona çox ağır gəlirdi. Bunu ölümdən bətr fəlakət kimi qarşılayırdı.

Vəkillər Heyətinin qərarına uyğun seçim edərək Ankarada yaşamağı daha üstün tutdu. Əlində əvvəlki maddi imkanlarından heç bir şey qalmamışdı. Lakin mənəvi cəhətdən böyük zənginlik sahibi idi. Ağrı dağının qarşısında bu dağın özü qədər əzəmətli və təmiz halda, hər tərəfdən kükrəyib daşan fırtınalara sinə gərən ruhu və xatirələri ilə baş-başa yaşayacaqdı. Hər necə olursa-olsun, bir tikə çörək pulu qazanacaqdı.

Bir gün ona yüz lirə maaşla Qarsın heyvan bazarında alqı-satqı məmurluğu təklif ediləndə sevinclə razılıq verdi. Keçmiş Qars müvəqqəti hökumətinin başçısı üçün bundan sonra Qarsda qalma, doğma şəhərdən ayrılmaq şərti ilə tutacağı vəzifənin elə bir fərqi yox idi.

Xatirələr dünyasında yaşamağa başlayandan sonra içərisində bir arzu göyərdi. İstəyirdi ki, vətənin qurtuluş savaşında oynadığı rol, gördüyü iş unudulmasın, yaddaşlardan silinməsin. Halbuki əvvəllər də, elə indinin özündə də Milli Mücadilənin Şərq cəbhəsinin tarixi Kazım Qarabəkir Paşanın adı ilə başlanırdı. Qarabəkiri çox sevirdi. Amma bu tarixdə özünün də rolu vardı. Bu rolu tanıması, təsdiq olunması onun halal haqqı idi.

Bu arzuya qapıldığı anlarda sandığını acır, kiçik sədəf mücrü içərisində saxladığı möhür və bayrağı çıxarıb saatlarla baxır, onların hafizəsində canlandırdığı hadisələri, döyüşləri, əndişə, ümid və həyəcanları xatırlayırdı, bəzən başını aşıya dikir, bəzən ümidlə gülümsəyir, bəzən ağlamaq istəyirdi. Bayraq, Qars Müvəqqəti hökumətinin bayrağı, möhür isə bu hökumətin möhürü idi...

Nəhayət, qərarını verdi. Bunları Ankaraya aparacaq, İnkilab İnstitutuna təhvil verəcək, beləcə, qurtuluş və inqilab tarixindəki halal yerini tutacaqdı.

İnstitutda onu soyuq bir nəzakətlə qarşıladılar. Söylədiklərini etinasızlıqla dinlədilər, əmanətlərini laqeyd tövrlə qəbul etdilər.

Onu təpədən dirnağa qədər donuq nəzərlərlə süzən, gizlətməyə çalışdıqları istehzalı təbəssümlərlə "Təşəkkür edirik" - deyər qapını göstərənlərin yanından ayrıldıqdan sonra həyatla son bağlarının da qopduğunu anladı.

Boğazını qəhər tıxamışdı. Bir küncə çəkilmək, ürəyi boşalana qədər ağlamaq istəyirdi. Yoldan keçən bir maşına işarə edib saxlatdı, qaldığı otelin adını söylədikdən sonra gözlərini qapayıb öz-özünə pıçıldadı: "Artıq ölməliyəm!"

Ən gənc, amma ən vəfasız dost

Onu "Tanış üzlər"² kitabında Pikassonun³ modellərinə bənzətmişdim. Bəlkə, bir az insafsız, səbəbi ruh halı ilə belə yazdım. Tale atamın məndən çox yaşlı, özündən çox gənc bu dostunu həyatının ən hərəkətli, həta yeganə hərəkətli dövründə, eyni siyasi güc tərkibində mənimlə yan-yana gətirmişdi. Bu illərdə bəzi davranışlarından şikayətçi idim.

Atamın dostları

Atamın bu dostunu, aradan neçə il keçəndən sonra tarix kitablarından birində rəsmlərini görəcəyim çox məşhur Osmanlı sədrəzəminə bənzəyən anasını⁵, bacılarımı rəfiqəlik eləyən bəyazüzlü, incəsəli bacısını çox istəyirəm. Bağçanın bir yanında, divarın üstündə dayanıb dənizə baxmaq xoşuma gəlir. Biri qara, o birisi ağ, sıx tüklü, parlaq və iri gözlü iki pişikləri vardı. Biz süfrəyə oturduğumuz zaman onlar da masanın hər iki başına qoyulmuş geniş, yastı güldanlara bənzəyən yerlərinə sərilib yatırdılar. Bir də evin bütün sakinlərini tanıyan və müəyyən saatlarda haradansa torpaq altından çıxan, bağcadakı çeşmənin yanında özünü günə verən çox ixtiyar bir tsbağalının olduğunu xatırlayıram.

Bəli, bu evin insanlarını, pişiklərini, tsbağasını, rəngbərəng kubiklərini, hasarını və dənizini sevirdim.

Xəyalım bəzən atlanıb Böyükada-ya uçur. Atamın dostu ilə bizim ailə şam ağacları arasında yan-yana tikilmiş iki evdə yaşayırdıq. Aylı gecələrdə iki ailə bərabər gəzintiyyə çıxırdı. Bu gecələrin mahnı və zarafatlarla dolu mavi aydınlığının həsrəti hələ də içimdə qövr eləməkdədir.

Mütarikə illəri. Atam Malta əsarətindədir. Anamla dəfələrlə gəlib İstanbuldakı bu evdə qalırdı. Səhərə yaxın anam divarın üstündən sulara şüşə butulkanın içərisində kağız - uşaqların atasını mümkün qədər tezliklə evinə, balalarını yanına qaytarması üçün Həzrət Əliyə ünvanlanan məktub atırdı. Ancaq bu illərdə atamın dostunu yalnız onlara getdiyimiz zaman görürəm. Qərindədir ki, o, gözüme artıq əski vaxtlardakı kimi görünür. Böyükdəkə daha çox fərqi nə varım: ailəsinin deyil, şəxsən özünün ailəməzlə bağlı yaxınlığı, məhrəmliyi ilə atamın siyasi həyatdakı eniş və yüksəlişləri arasında bir əlaqə var. Yalnız bizə deyil, ittihadçılar zümərəsindən olan bütün dostlarına, Ziya Göyölpə da eyni münasibət bəsləyirdi. Bu ölçü-biçili davranışını atam öləncə qədər dəyişmədi. Zəfərdən sonra atamın nüfuzu çox artıb. Gənc dostu da hər zaman yanındadır. Sonra atam gözdən düşdü. Artıq o da ortalıqda görünmürdü.

¹ Ağrı üsyanı - 1926-1930-cu illərdə Ağrı dağları rayonunda, İran-Türkiyə sərhədində erməni millətçilərinin də təhrik və iştirakı ilə həyata keçirilən kird üsyanları. Türk ordusunun uğurlu hərbi əməliyyatları nəticəsində 1930-cu ilin sentyabrında üsyan tamamilə yatırıldı, başçılarından biri olan İbrahim ağa öldürüldü, 34 nəfər İstiqlal Məhkəməsinin qərarı ilə edam edildi.

² "Tanış üzlər" - Səməd Ağaoğlunun ilk nəşri, 1965-ci ildə işıq üzü görünən memuarlar kitabı. Bu əsərdə müəllif çağdaş Türkiyənin ictimai fikri, siyasət və sənət həyatında mühüm rol oynamış bir sıra müasirlərinin yaddaqalan portretlərini yaradıb.

³ Pablo Pikasso (1881-1973) - ispan boyakarı, heykəltəraş, teatr rəssamı və dizayner.

⁴ Sultan Əhməd camisi - 1609-1616-cı illərdə Osmanlı sultanı I Əhməd tərəfindən İstanbulda inşa olunan məscid kompleksi. Yaşıl camii də adlanır.

⁵ Haqqında söhbət gedən şəxsin ana babası 1656-1661-ci illərdə Osmanlı dövlətinin sədrəzəmi olmuş Köprülü Mehmet Paşa (1578-1661) idi.

Davamı gələn sayımızda

Tərcümə edən: Vilayət QULİYEV, professor

Fantastlar şüurun səhrasında azıb qalan nabeləd yolçulara bənzəyir. Zaman və məkan sərhədlərini aşmaq, paralel aləmlərdə addımlamaq, alternativ dünyalardan bəzi ismarıqları çatdırmaq onların əsas missiyası olub. Antik dünyanın kor şairi Homerin "İliada" və "Odiseya"sından tutmuş, Dantenin "İlahi komediyası"na, Rablenin "Qarqantua və Pantaqrel" əsərlərinə qədər bir çox bədii mətnlərdə fantastikanın elementləri olub. Əksər dünyə xalqlarına məxsus nağılların əsasını fantastik elementlər təşkil edib. Lakin bu yazının qəhrəmanları, şərti olaraq "şüur səhrasının yolçuları" adlandırılan fantastlar elmi fantastika janrını inkişaf etdirməklə yanaşı, bəşəriyyətin əsas dayaq nöqtəsi olan elm üçün də nəşə etməyə çalışıblar. Tomas Edison, Maykl Faradey, Albert Eynşteyn başda olmaqla, dünyanın bir çox alimləri, ixtiraçıları onları bu işə sövq edən əsas təkanın məhz elmi-fantastik əsərlər olduğunu qeyd ediblər. Təbii ki, onların əksəriyyəti Jül Vern, Hüqo Hensberq və Herbert Uellsdən təsirlənmişdilər. Lakin sonradan Ayzek Azimov, Robert Haynlayn, Rey Bredberi, Artur Klark, Aleksey Tolstoy, Aleksandr Belyayev və s. kimi müəlliflər elmi fantastikanı XX əsrin elmi üçün əsas motivasiya mənbəyinə çevirərək bildilər. 1926-cı ildə Hensberq tərəfindən ədəbiyyata gətirilən "elmi fantastika" termini bədii təxəyyüllə, praqmatik düşüncə arasındakı sərhəddə özünə məskən saldı. "Şüur yolçuları"nın zamanı qaçaqlama, məkanı aşma cəhdləri mətnlərdə yeni təxəyyül oyunlarının, elmi proqnozların meydana çıxmasına səbəb oldu. Təqdim edəcəyimiz yazıda bu janra aid olan əsərləri nəzəri yöndən təhlil edib, bədii cəhətdən qiymətləndirməyəcəyik, yalnız və yalnız, elmi-fantastik ədəbiyyatın, "şüur səhrasındakı yolçuların" elmə verdiyi töhfələrdən danışacağıq:

Şüur səhrasının yolçuları

Heyrətamiz texniki ixtiralar, yeni təbiət qanunları, fərqli düşüncə sistemləri bu müəlliflərin istifadə etdiyi əsas elementlərdi. Müəlliflərdən əsli olmayaraq bütün yazıların hamısını eyni məqsəd birləşdirir – uzaq gələcəyi təsəvvür etmək və o zamandakı insanların yaşam tərzini öyrənmək.

Klifford Saymakin "Vaxtdan sadə nə ola bilər" romanında insan şüuru ilə qeyri-insani təfəkkürün vəhdəti, telepatlar və telepatiya vasitəsilə cihazlardan istifadə etmədən ulduzlara səyahətin mümkünliyindən danışılır. Lakin burada fantastik ehtimal yalnız bir elementdir. O element vasitəsilə insan öz "mən"ini qoruyur. Uzaq qalaktikalara, ulduzlararası boşluqlara səyahət etsə də, özü ilə Ali Enerji Kütləsinin zərrəsini - ruhu aparır. Həyatın olmadığı qalaktikalara, paralel aləmlərə qonaq olan ruh oranı da öz nuruna boyayır. Deməli, burada elmi-fantastik ehtimal yalnız bir metoddur. Əsas, məqsədi çatdırmaq üçün edilən müəllif gedişidir. Rey Bredberi, Saymak, Hamilton kimi romantik fantastlarda elmi ehtimallar yardımçı elementlərdi. Lakin Jül Vern, Herbert Uells, Aleksey Tolstoy, Robert Haynlayn, Ayzek Azimov kimi elm tarixinə və onun ayrı-ayrı sahələrinə bələd olan insanlar üçün isə elmi ehtimallar bəşəriyyətin gələcəyi naminə səsləndirilmiş proqnozlardı. Elə isə, adçıkilən müəlliflərin bu əsərlər vasitəsilə elmə verdiyi töhfələrdən danışaq:

Elmi-fantastik ədəbiyyat və yaxud bəşəri kəşflərin bədii açarı

Jül Vern

Məşhur alim, dünya elmində ən çox ixtira müəllifi olan Tomas Edison məhsuldarlığına görə Jül Vernə borclu idi. Onun qeydlərində də bu haqda fikirlərə rast gəlmək olar. Jül Verni oxuyarkən insan zəkasının intəhasızlığına valeh olan Edison onun kağız üzərində olan ideyalarının bəzilərini laboratoriyaya gətirdi.

Jül Vernin "Hava şarı ilə beş həftə", "XX əsrdə Paris", "Yerin mərkəzinə səyahət", "Dünyadan aya", "20 min lyö su altında", "80 gün Yer ətrafında səyahət" kimi əsərləri onlarla ixtiranın toxumunu daşıyırdı. Dalbadal o qədər roman yazırdı ki, Fransada bir çoxları Jül Vernin tək bir şəxs, vəkil Pyer Vernin oğlu deyil, bir cəmiyyət olduğunu güman edirdi. Elektrik stul, sualtı gəmi, vertolyot, təyyarə, qazma texnikası, raket və kosmosa uçuş kimi yeniliklər onun ideyalarının bəhrəsi idi. Bir çox ixtiranın Jül Vernə ithafən söylədiyi sözlər boşuna deyildi. İlk dəfə Şimal qütbünə təyyarə ilə uçan admiral Riçard Börd "Mənə yolu Jül Vern göstərdi", - deyirdi.

Sualtı dünyanın atası hesab olunan Simon Leyk isə "İşıqım Jül Vern oldu", - deyərək onun yazdıqlarının önəmini vurğulayırdı.

Jül Vernin bəzi ixtiraları coğrafiya və başqa təbiət elmləri sahəsinə aid idi. Çünki peşəkar coğrafiyaşünas olan Jül Vern gənclik çağından əlil olana qədər (ruhi xəstə olan qardaşı oğlu silahla onun diz qapağını yaralayandan sonra yazıçı bir daha səyahətə getmir) dünyanın əksər quru və su hövzələrini qət edərək, qabarma və çəkilmələr, sualtı dünyadakı tektonik proseslər, temperatur və təzyiqin dəyişmə metodları kimi elmi məsələləri ilk dəfə öz əsərlərində nəzəri əsaslarla təqdim edib.

Jül Vern zamanında mövcud olmayan, bəşəriyyəti heyran qoya biləcək bir çox texniki nailiyyətlərin təsvirini verib. Romanlarının birində təsvir etdiyi sualtı qayıq - "Nautilus" bir çox yazıçılar tərəfindən rüşəndlə qarşılanmışdı. Lakin sonradan bu, heç də utopiya sayılmadı. Yazıcının istər sualtı qayıq, istərsə də gəmini gur işıqlandıran elektrik və ya rezin güllələr haqqında söylədikləri bu gün bir reallıqdır, yəni insan əli ilə yaradıla bilən işlərdi. Jül Vernin böyük elmi uzaqgörənliklə təsvir etdiyi bu gəmi, həqiqətən də o zaman elm aləminə və hər b tarixinə məlum deyildi.

Dahi yazıcının bu uzaqgörənliyi yalnız 1917-ci ildə həqiqətə çevrildi və bu gəmi də onun şərəfinə məhz "Nautilus" adlandırıldı.

Ümumiyyətlə, ədəbiyyatşünaslar hesablayıblar ki, Jül Vernin 108 fantastik ideyasından yalnız 10-u yanlış olub və ya prinsip etibarilə həyata keçirilməsi mümkün olmayıb. Qalan 98 halda yazıcının gələcəkdən böyük uzaqgörənliklə xəbər verdiklərinin hamısı doğru çıxıb.

İki dahi – Herbert Uells və Robert Haynlayn

İndi isə Jül Verndən ilhamlanaraq, elmi fantastikanın məhək daşlarına çevrilən ingilis yazıçı Herbert Uells və ABŞ fantastı Robert Haynlaynın uzaqgörənliyi barədə qısa da olsa, danışaq. "Görünməz adam" və "Dünyaların müharibəsi" kitablarının müəllifi olan Herbert Uellsin gələcək haqqında xəbər verdiyi 86 ideyasından 75-i indiyə kimi ya artıq həyata keçirilib, ya da müasir elmin məlumatlarına əsasən, mütləq həyata keçəcək.

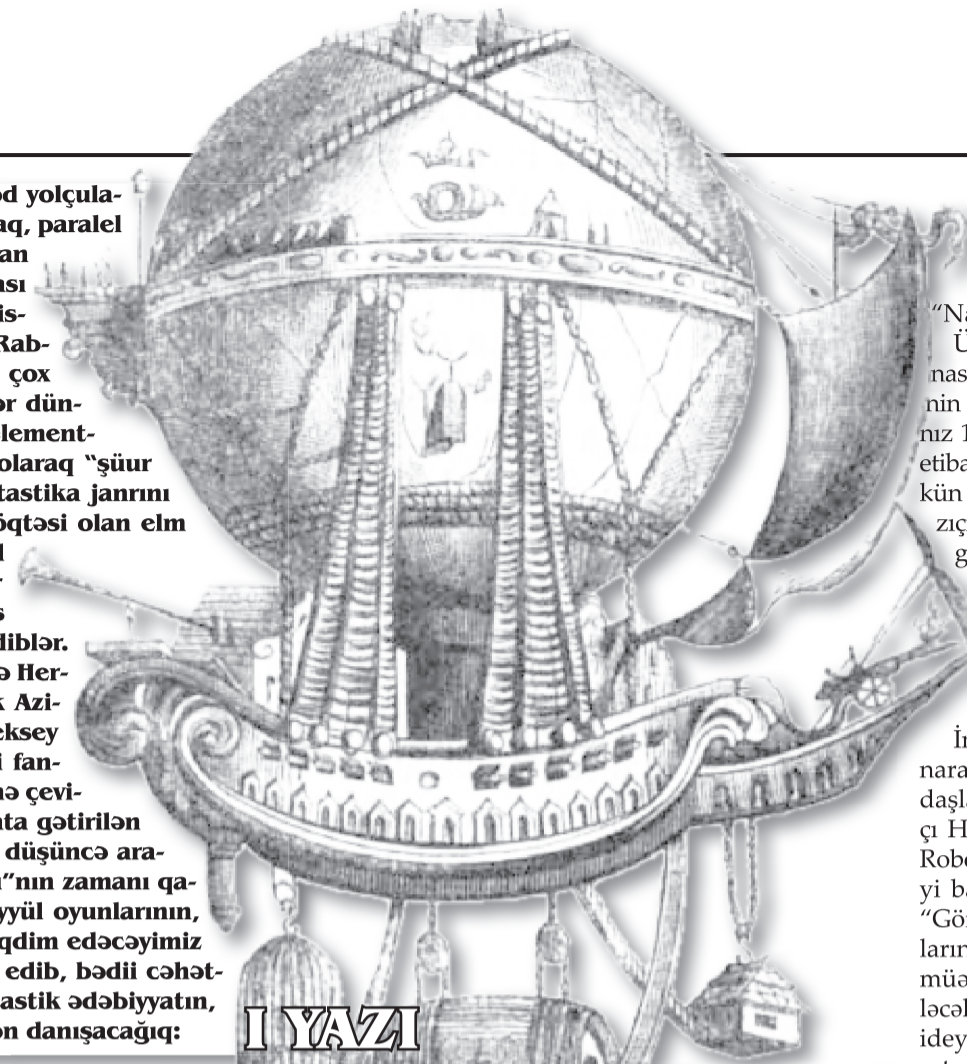
Herbert Uells 1902-ci ildə çapdan çıxan "Gələcəyi görmə" kitabında yazırdı: "Aeronavtika heç zaman ciddi nəqliyyat və rabitə vasitəsi olmayacaq. Hər hansı bir sualtı qayığın heyətinin boğulması, qayığın özünün isə suyun dibinə enməməsini təsəvvürə gətirməkdən təxəyyülə imtina edir. Siz öz-özünü hərəkət edən minarı və ya başqa bir mərmini hədəfə ala bilərsiniz, amma belə də hədəfi məğlub etmək ehtimalınız, heç də düşmənlə gözübağlı atışmadan çox olmayacaq".

Herbert Uellsin XIX əsrin sonu XX əsrin əvvəllərində yazdığı bir əsərdə atom bombası haqqında üstüörtülü məlumatlar da verilir. Hətta radioaktiv zəhərlənmə, bakterioloji silahlar barəsində ilkin təsəvvürləri də onun əsərlərindən ala bilərik. Yazıcının bir əsərində modern mikrobiologiyaya aid məsələlərə də rast gəlmək mümkündür. Kiçik hekayədə modern mikrobiologiya elminin araşdırılmalı olduğu bəşəri problemlər öz əksini tapıb.

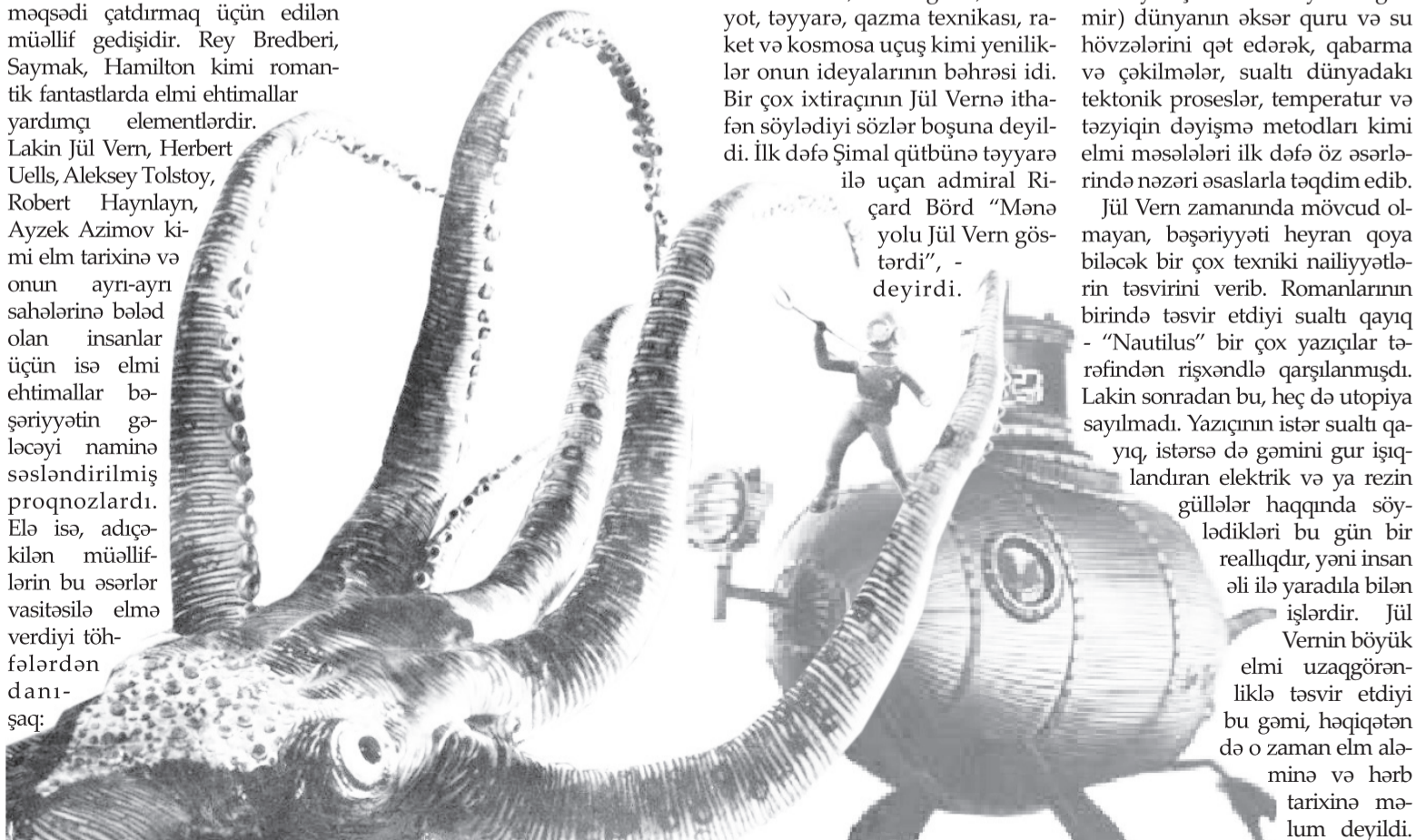
H.Uellsin "Dünyaların müharibəsi" əsərində isə bu gün NASA-nın Marsda kəşf etdiyi bəzi elmi faktlara, səthi də olsa toxunulub. UNO gəmisi, onun ətrafa sađığı yaşıq işıq haqqında ilk məlumatı da yazıçı bu əsərində qeyd edib.

Robert Haynlayn isə öz əsərlərində elmi ehtimallarla bərabər, onların gələcəkdə bəşəriyyətə gətirə biləcəyi fəlakətlərin də proqnozunu verib. Amerikalı fantast Xirosima faciəsindən dörd il əvvəl – 1941-ci ildə "Uğursuz nəticə" adlı povestində amerikalıların "Uran-235"dən mərmii düzəldəcəklərini və müharibənin axırında həmin mərmii düşmənin böyük şəhərinə atacaqlarını təsvir etmişdi. Təsəvvirlər o qədər aydın və yerli-yerində idi ki, yazıcını hərbi sirləri yaydığına görə, məsuliyyətə cəlb etmişdilər. Çünki həmin ərəfədə ABŞ-da və İngiltərədə atom silahı ilə bağlı işlər artıq başlanılısa da, bu proses son dərəcə məxfi aparılırdı...

Elmin NURİ

I YAZI

**Emil AĞAYEV
(1938-2016)**

Universiteti bitirdikdən sonra ucqar kəndə getməyim uşaqlara rus dilini öyrətməkdən daha çox, özümün Azərbaycan dilini öyrənmək istəyimlə bağlı idi. Burada mən kənddə başıma gələn maraqlı əhvalatları, kənd sərgüzəştlərini xatırlamaq niyyətində deyiləm, bunları, inşallah, memuar yazanda qələmə almağı düşünürəm. İndisə, müəllimliyi jurnalistika ilə əvəz edərək, redaksiya vəsiqəsi ilə ölkəni necə görməyimdən danışmaq istəyirəm.

Müəllim kimi ilk məzuniyyətə çıxdığım vaxt, heç gözləmədiyim halda, jurnalistikada ilk uğurumu qazandım; özü də necə uğur! Naxçıvanda təsadüfən eşitdim ki, burada Cəlil Məmmədquluzadənin bir qohumu yaşayır! Öyrəndim ki, bu maraqlı və yaşlı qadın xəstəxanada işləyir – Yolu-xucu xəstəliklər şöbəsində xadimdir. (tanış olduqdan sonra biləcəkdim ki, sən demə, bu qadın hələ rus imperiyası dövründə nüfuzlu bir təhsil müəssisəsində gözəl təhsil alıbmuş!)

Bakıya qayıdanda təkə onunla görüşümüz haqqında yazmadım. Həmçinin baş redaktorun adına məruzə hazırladım, redaktor da onu yuxarı instansiyalara təqdim etdi.

Deyə bilmərəm ki, bu, mənim qəhrəmanımın həyatını nə dərəcədə dəyişdi, vəziyyətini yaxşılaşdırdı, amma indi də düşünürəm ki, ən azı, onun xatirəsini yaşada bildim.

...Çaylarımız soyuyur, aradakı süketi hardansa gələn boğuc musiqi səsi pozur və bu dar macalda fikirləşirəm ki, hətta sınıq reproduktor da Qara Qarayevin skert-sosunun əzəmətini korlaya bilmir.

Məzuniyyətimin sonuncu günüdür.

...Bloknotu vərəqləyirəm. Tələsik yazılmış qeydlərimə göz gəzdirirəm...

...Yaxşıca laklanmış mücrü, güzgü. Hardasa səhra radiostansiyasını xatırladan qədim telefon. Burada Azərbaycanlı ədibin adını daşıyan yerli muzeydə gördüyüm şəxsi əşyalardır – Mirzə Cəlilin şəxsi əşyaları.

...2 sayılı məktəb də onun adını daşıyır. Deyirlər, yazıçı bu məktəblə üzbəüz evdə yaşayıbmış.

...Məscid. Onun minarəsi şəhərin hər yerindən görünür. Ədibin tərcümeyi-halından bu sətirləri xatırlayıram: "İlk dəfə gözlərimi açanda dünyanı qararıq gördüm. Qaranlıqda ilk eşitdiyim "Allahu-əkbər!" Allahu-əkbər!" sədaları oldu."

...Dağlara gedən yol. Bu yol Nehrəm kəndinə aparır. XIX əsrin sonlarında Mirzə Cəlil bu kənddəki məktəbdə nəzarətçi işləyib.

Onun əsərlərinin qəhrəmanları Sadıq-Balaqur, Xudayar bəy, eşşəyi oğurlanmış Məmməd-həsən əmi də nehrəmlidirlər...

Naxçıvan. Burada hər daş Mirzə Cəlili xatırladır.

Amma daşlar danışı bilmir...
...Şəhər kənarındakı birmərtəbəli sadə evin qapısını başı örpəksiz bir qadın açır.

– Salam. Pakizə xala burda yaşayır?

– Mənəm.

Qadın sabunlu əllərini bükülü dəsmala silir: elə girişdə kətilin üzərində paltar dolu təkə var.

Otağa keçirik.

İlk gözə dəyən böyüdülmüş çərçivəyə salınmış şəkil olur. Şəkildən irialınlı, aydınbaşıqlı, qalınbiğli Mirzə Cəlil baxır. Yanında da yoğun hörüklü, girdəşifət bir qız. Çətinlik çəkmədən ev sahibini tanıyıram.

Fikrimdə bu şəkli qəzet səhifəsində, "İlk dəfə dərc olunur" yazısı ilə görürəm.

– Yox, yox, – Pakizə xala fikrimi oxuyub gülümsəyir. – Bu, orijinal şəkil deyil...

Sonra qüssəli bir səslə doğma dayısından ona heç bir xatirə qalmadığını deyir. Bu şəkli də montaj etdirib...

Hava qaralır, Pakizə xala artıq neçənci dəfədir, çaylarını təzələyir.

Xatirələri də axşamın alatoranı kimi yavaş-yavaş otağa yayılır.

– Ay-yay! İndi sizlərdən Səkinə hansınızsız?

Dayımın bu zarafatı mənə ləzzət eləyir. Bunu hamı deyirdi, mən anama çox oxşayırdım.

... Bulvarda gəzişirik – dayım oğlanları Midhət, Ənvər və mən. Mirzə Cəlil bizim əllərimizdən tutub. Biz üç uşağıq, onun isə, iki əli vardı. Ona görə də onun yanında addımlamaq üstündə mübahisə edirdik. Dayım güllür, sonra n ö v b ə qurur.

Dayım bərk hirsələnmişdi, o, qarışıq nitqə dözmürdü, ya təmiz rus dilində, ya da təmiz Azərbaycan dilində danışmağı tələb edirdi.

...O vaxtlar "Molla Nəsrəddin" jurnalının redaksiyası dayımın mənzilində yerləşirdi. Biz uşaqlar jurnalı qablaşdırmağa kömək edirdik - təzə nömrələrin bağlamalarını yapışqanla yapışdırırdıq. Biz bundan qürur duyuruq, bağlamaların üzərində yazdığımız "ünvanlarla" öyünürdük: İran, Tiflis, Kazan.

Dayım da bizim işimizə ciddi yanaşırdı və kim ki xüsusi canfəşanlıq göstərirdi, ona həmişə az da olsa, pul verirdi.

O da yadımdadır ki, bir dəfə biz dayımla Zaqatalaya getdik. Çox uzaq yol idi, adama elə gəlirdi ki, yol heç qurtarmayacaq. Axır ki, gəlib çatdıq. O da yadımdadır ki, mehmanxanada yox, kiminsə evində gecələdik. Niyəsini bilmədim. O qədər yorğundum ki, bu səyahətdən təkə yol yadımda qaldı...

Bir neçə ildən sonra, Mirzə Cəlilin "Qoşa yastıq" hekayəsini oxuyanda, Zaqatala səfərimiz yadıma düşdü...

Hekayə belə başlayır: "Avqustun 23-də mənə məlum oldu ki, tezliklə Zaqatala şəhərinin Pedaqoji Texnikumunda imtahanlar başlamalıdır. Bunu biləndə qızımı götürdüm və avqustun 24-də Yevlax stansiyasına gəldim".

Simalarda yaşayın tarix

– Çox illər keçib. Çox şeyi dumanlı xatırlayıram. Amma elə şeylər var ki, bu gün də gözümlə qabağımdadır... Elə bil dünən idi, ... anam Səkinə ilə o həyətdə gəlmişik, uşaqlar oynayırlar, ancaq onların nə oynadıqlarını bilmərəm, mən belə oyun görməmişəm bu vaxtca; iki nəfər dayanıb, qalanları da onların qarşısından qışqıra-qışqıra keçirlər. Səslərindən az qala qulağım tutulur. Sonra bildim ki, bu oyun "parad" adlanır.

Biz pilləkənlə ikinci mərtəbəyə qalxırıq, anam qapının zəngini basır. Qapını açan kişini o dəqiqə tanıyıram; divardan şəkli asılmış dayımdı.

O, qollarını açıb təəccüblə soruşur:

Cibindən böyük bir saat çıxarır: – Midhətin bir dəqiqə vaxtı qalıb, indi kimin növbəsidir?! ...

...Hər axşam dərslərimizi yoxlayardı.

Kimsə tənbəllik edəndə, o, başını yelləyib deyirdi:

– Ay müsəlman!

...Dayım gecələr işləyirdi. Mən onu gündüzlər yazan görməmişəm. Amma gecəyarısı oyananda kabinetində var-gəl etdiyini, addım səslərini eşidirdim. Bəzən kabinetindən kamança səsi gəlirdi: dayım kamançada çala bilirdi, özü də pis çalmırdı.

Elə olurdu ki, evdə konsert təşkil edirdik. Ənvər klaveti, dayım kamançanı, Midhət tan götürürdü. Hərdən də Xan Şuşinski gəlirdi bizə.

...Dayım çox diqqətli və qayğıkeş idi. Bir hadisə indiki kimi yadımdadır; külək küçədə elektrik xətlərini qırılmışdı, mənə cərəyan vurmışdu... Dayıma bunu deməmişdilər; həmin vaxt o, Borjomida dincəlirdi. Lakin necə olmuşdusa, xəbər tutmuşdu. Sən demə, qəzetlərdən biri bu barədə hadisələrin xronikasında yazılmış, dayım da xəbəri oxuyan kimi, qayıdıb gəlmişdi. Bizi nə qədər danlamışdı!...

...Onun sevimli sözü "axı" idi. Bizə nəyisə qadağan edəndə deyirdi: "axı olmaz!". Biz də ondan tez-tez eşitdiyimiz bu sözü təkrar-təkrar dilə gətirməkdən xoşlanardıq. Və o qədər öyrəşmişdik ki, bir dəfə bizlərdən kimsə rusca danışanda "axı" sözü işlətməmişdi.

Və daha sonra qaldıqları evdə onları - dayımı, artıq yaşlı adamı və onun hələ çox balaca qızını ər-arvad bilən evin xanımı onlara bir çarpayıda yer açıb, iki yastığı yanaşı qoyub.

O dövrün adəti belə idi!

Həmin o qız mən idim...

Pakizə xala özündən, böyük yazıçıdan çox danışdı. Mən onu dinləyə-dinləyə düşünürdüm: xırda məişət detalında, hər bir adı hadisədə çoxlu mənə var və yalnız adlar, tarixlər, keçmişin əsas hadisələri yadda saxlanmamalıdır, keçmiş həm də onun inandırıcı, canlı təfərrüatları təşkil edir.

Tarix yalnız belə dirilir, qəlblərə köçür...

Əsəbi adam

12 dekabr

Dünən görüşə hazırlaşdım. Təhlükəsiz ülgüclə üzümü qırx-dım. Tüklərim sərt olsa da, saq-qalımı yətinincə yaxşı tərəş edə bildim. Kefim də pis deyildi. Əzablarım, nişastalı frak köynəyimi geyinəndə başladı; onun yaxalığını düymələyəndə elə bildim ki, bu dəqiqə partlayacağam. Barmaqlarım uyuşdu. Qeyri-insani qüvvə ilə boynumun ardındakı taxta düyməni bağladım. Dərhal da irəlilədi açıldı. Sanki amana-bənd imiş. Başqasını tapmadım. Ondan altdakı düyməylə bər-kitmək lazım gəldi. Axırda güc-bələ ilə bağlaya bildim. Amma güzgünün qabağında qalstuku bağlayanda, yaxalıqda qan dam-cısı gördüm. Görünür, buxağım-dan düşmüşdü. Silmək istədim, amma əvəzində ləkəni daha da yaydım. Köynəyi və yaxalığı qay-çının köməyiylə çıxardım. Görüşə getmədim.

13 dekabr

Bu gün dayanacaqda on yeddi nömrəli avtobusu gözləyirdim. Əvvəlcə doqquz nömrə gəldi. Sonra beş. Sonra yenə doqquz. Axır ki, uzaqda ikirəqlisi gö-ründü - on doqquz. Sonra iyirmi üç. Yenə də beş. Bu vaxt əsəbi-ləşdim. Taksi saxladım. Taksi tərpanəndə on yeddi nömrə gəl-di.

14 dekabr

İntizar məni hiddətləndirir. Bu gün şirniyyat dükanının yanın-dakı telefon növbəsində altıncı idim. Qadınlar çox yerli-yataqlı danışırdılar. Biri yanındakı qadı-na gecə barda cürbəcür fahişələrin nə geyindiklərindən danışdı. Bir başqası isə bir kişiylə hansısa işi görə bilməyəcəyini izah eləyirdi. Növbə üstündə biriylə tutaşdım. Nəticədə yerimi saxlamağa, köşkə ondan da qabaq girməyə nail ol-dum. Yığdığım nömrə məşğul idi. İyirmi dəqiqə gözləyəndən sonra! Sözləşdiyim adam istehzayla gül-dü. Yenə növbəyə durdum. Məndən qabaqda dörd nə-fər var. Dörd qa-dın.

16 dekabr

Bu gün şirniy-yat dükanında bir nəfərə göz qoydum. O, əlağacını stulun söykənəcəyindən asdı. Əlağacı bir qədər asılı qalıb yerə düşdü. Hə-min adam ağacı qaldırıb yenə asdı. Əlağacı, əlbəttə ki, yenə düşdü. Beləliklə, bir neçə dəfə bu, təkrar olundu. Bütün bu müddət ərzində əsəbiləşirdim - əlağacının nə vaxt düşəcəyini gözləyir-dim. Amma məni hər şey-dən artıq həmin adamın qanmazlığı dəli eləyirdi. Üç-dörd uğursuz cəhd-dən sonra o, nəhayət, anlaya bilirdi ki, düşməməsi üçün başqa cür asmaq lazımdı. Ancaq bu kütbeyin bu-nu başa düşmədi.

17 dekabr

Artıq beşinci gündür qayıt taxmı-ram. Köhnəsi qınlıdı, təzəsini isə ala bilmirəm. İlahi! Dükanda qayıt seç-məliyəm! Necə olması məndən ötrü fərq etməz, oradasa bir neçə qutu açacaqlar... "Bəlkə sizə əsl ingilis qa-yışı verək?.." Tərifləməyə, göstərmə-yə başlayacaqlar. Axır ki, qət elədim. Dedim: «Mənə qayıt verin». «Bağış-layın, hansından?» Cavab verdim: «Cekson və Humperdinidən, orijinal olsun, deşikli, özü də on doqquz yarım ölçüdə!» Heyrətlənmiş satıcı üzümə baxıb nəzakətlə: «Ondan yoxdur», - dedi. Mən etinasızcasına, əda ilə oranı tək elədim.

18 dekabr

Şalvarımı köynəyimə iplə bər-kidirəm, çox da yaxşı saxlayır. Kefim pis deyil. Dış həkiminin yanına getdim. Çox uğurlu oldu. Onu evdə tapmadım.

19 dekabr

Sifətim şişib. İngilis ipi köynəyi-mi cırır. Qulluqçu bir lampa gətir-di, bir xeyli silkələmək lazımdı ki, azacıq işləndi. Pərdələri açmalı ol-duq. Otaq boş, işiqlidi. Staşek zəng vurmuşdu, əlyazmasını geri istə-yirdi. Onu neylədim, bilmirəm. Sən demə, o parazitdə «surəti» yox imiş. Soruşan gərəkdir ki, niyə yoxdur?

20 dekabr

Üzüm şişir, şişir, amma ağrıyır. Dış həkiminə getməyimdə təkid eləyirlər. Staşek gəlib qalmaqal saldı: «Qəzetə yazacağam». Yaz, özünü boğ. Qayıt kəməri taxıram. Yaxşı görünür, amma əsəbiləşdir-rir. Karandaşları qədləyirəm. Hamı-sını qədlədim, biri də qalmadı. Yeməyimin içindən də tük çıxdı.

21 dekabr

Şişməni dayandırmaq üçün qayı-şı üzümə köçürməli oldum. Kəməri eləmir. Ağrımağa başlayır. Pərdələri hələ asmamışıq. Əməlli-başlı yur-yı-ğış eləyirlər. Kitablarını rəflərdə for-matına və cildinin rənginə görə düz-dülər. Qulluqçuya ağzıma gələni dedim. Çıxıb gedir - yur-yığışın qız-ğın vaxtında. Staşek məktub göndə-rib. Üç gündür üzümü qırxmıram. Dışim get-gedə daha artıq ağrıyır. Bir əlimlə üzümü, o biri əlimlə şalva-rımı tutub elə hey otaqda çırpınıram.

1926

Tanışlar haqqında

Haçansa əl verib görüşdüyü-nüz, adınızı deyib, yəqin ki - «Çox şad oldum!» sözlərini əlavə etdiyiniz adama "tanış" deyilir. Tanış - dərhal tanışlıqdan sui-istifadə eləməyə başlayır, sizinlə küçədə salamlaşır, sizi «şəxsən» tanıdığına əməllicə inanır, çünki əvvəl yalnız «üzdən» tanıyırmış. Tanışlar həmişə köhnə və yaxşı olurlar. Bir dəfə də eşitməmişəm ki, desinlər: «Bu, mənim yeni və pis tanışımdır». Köhnə və yaxın tanış barədə az qala addımbaşı eşidirsən.

Tanışlığın baş verməsi üçün adamları bir-birinə təqdim elə-mək lazımdır. Bir qayda ola-raq, bu mərasim üçüncü şəxsin nəzakət dolu vasitəçiliyi ilə baş verir. Üçüncü şəxs sizin tanış-ıdır, onun da sizin tanımadı-ğınız tanış var. Buna görə də, üçüncü şəxs tanış olmadığınız adamı sizə təqdim edib deyir: «İcazə verin, təqdim eləyim - pan Sibulyak» (başqa soyad da ola bilər). Sonra Sibulyak deyir: «Sibulyak», yaxud «İcazəniz-lə, Sibulyak». Əgər təsadüfən onunla həmsoyad olursunuzsa, siz də deyirsiniz: «Sibulyak», yaxud «Elə mən də Sibulyak». Hər iki Sibulyak bir-birinin əli-ni sıxır - həmin dəqiqədən artıq tanış olmuş olurlar. Ömürlük. Yeni tanış, öz növbəsində, ha-mınıza öz tanışlarının hamısını, o tanışlar da öz tanışlarını təq-dim eləyə bilər - beləcə, sonsuz-luğacan sürür. Qorxulu olan da elə budur.

Bir dəfə, məktəbli olduğum vaxtlarda, qazlı su köşkündə pul xırdaladım - susatanın xırdası yox idi - ürəyiyənən birini xilas elədim. Səxavətimə görə minnət-darlığını bildirən adam özünü təqdim elədi. Bu hadisə 1912-ci ildə baş verdi. O vaxtdan həmin adam mənə küçədə təzim edir. Həm də çox ürəkdən! Qazlı su köşkündə o, tər-su içində idi, istidən pörtmüş bir oğlan idi. İndi həmin o oğlanın saçı ağa-rıb, ağır-ağır nəfəs alan kök öküzə çevrilib. Onun ast-ması var, üç uşağıyla

Zemyanskinin yanına dondurma yeməyə gedir, mənimlə də orada salamlaşır. Məni görəndə sevin-sə də, tədbirli adam olduğundan, bilir ki, aramızda ortağ bir şey yoxdur, buna görə də, yaxınla-şıb söhbətə girişmir. Bu, ölüncə-yə qədər davam edən ən sadə və nisbətən daha az zərərli tanışlıq növüdür.

Bəzən bundan da pis olur. Nəhs tanışlar çıxır. Dəhşətdirlər. Yaxınlaşıb söhbətə girişirlər:

- Nə vaxtdır görüşürük! İşlər necədir?

Adətən cavab verirsən:

- Pis deyil... Yavaş-yavaş ge-dir...

- Bu gün çox istidir!..

- Hə.

- Deyəsən, yağış yağacaq axı.

- Görünür.

- Bura boşdur?

Sonra oturur. Oturur, çünki tanışdır. Tanışdır, çünki bir dəfə Sibulyak onunla küçədə gedirdi, tanışım olduğundan, məni saxla-yıb işlərimin necə olduğunu so-ruşdu və onu təqdim elədi.

- Sibulyakı görürsünüz?

Sibulyak, elə bil, rabitəçidir. Həmsöhbətim əmindir ki, Sibulyak - məndən ötrü canlı və əziz bir şəxsiyyətdir. Sibulyak - mə-nim və həyatım haqqında hə-min adama məlum olan budur. Sibulyak ortağ tanışımızdır. O, bizi tanış eləyən adamdı, ola bilsin, həmsöhbətimə də mənə olduğu qədər uzaqdır, amma söhbəti başlamaq üçün Sibul-yak vacibdir. O, müəyyən mistik amildir, san-ki sehrkar çubuğu-dur. Qız-ğın söh-bət davam edir:

- Sizin işləriniz necə gedir?

- Pis deyil, sağ olun.

- Yazırsınız?

- Yazıram...

- Bu yaxınlarda oxudum ki, ki-tabınız çıxıb.

- Belə bir şey olub.

- O kitabı hardan tapmaq olar?

- Kitab mağazasından.

- Mütləq alacağam.

- Yaxşı.

Axı bilirəm ki, almayacaq, bu, onu qəti maraqlandırmır, maraqlandırdı-da bilməz. O, qəhvə içir, tutqun nəzərlərlə harasa baxır, mənim papiroslarımdan çəkir, hökumə-ti tənqid eləyir, deyir, ağır zə-manədi, şikayətlənir ki, «işləri yaxşı getmir», Pilsudski barədə nə fikirləşdiyimi soruşur («ümü-miyyətlə, necə deyirlər...»), Ru-siya ilə ticarətin səmərəliliyinə inanmır, iş-güc adamları kimi söyləyir ki, ədəbiyyatla güzəran keçirmək, yaqın, çətindi, axırda teatr kontramarkası almaq üçün məktub istəyir.

Tələsik yazıram, deyirəm, tə-ləsmək lazımdır.

- Niyə axı? Hələ saat dördü...

- Siz gedib çıxanacan...

Çıxıb getdi.

Bu, sizinlə «iş olmayan» tanış-dır. Amma «iş olan» tanışlar da var. Onlar da eynilə qorxuncdu-lar.

- Elə sizi axtarırdım! Bilirsi-niz, «Göy quş» kimi bir teatr ya-ratmışıq. Pul, yer, icazə, truppa - hər şey var. Repertuar lazımdır...

Yaxud:

- Jurnal açıyıq... Bilirsiniz, o jurnal filan adamları bir yerə yığardı və i.a.

Yaxud:

- Salam! Yaxşı ki, sizə rast gəl-dim! Sizinlə işim var. Qohumum ədəbiyyata meyil eləyir, dillər bilir, tərçümə eləyir. Çox qabiliy-yətlı xanımdır. Sizdə ondan ötrü bir iş yoxdur ki?

Dərhal deyirəm, yoxdur.

- Birdən, olar!? Qoyun, hər ehti-mala qarşı, telefon nömrənizi ya-zım, sizə də öz nömrəmi verim, əgər bir şey öyrənsəniz...

Karandaş, kağız axtarmaq və i.a. əzabı başlayır.

Teatr, jurnal heç vaxt olmaya-caq. Tanışım bunu bilir. Amma, bununla belə, əl çəkmir. Dil bilən qohumu ərə get-məlidir. Tanışımın bundan da xə-bəri var.

Amma başımı yenə xarab eləyir. Nəyə görə? Soruşuram, nəyə görə?

1926

Tərcümə edən:
Nəriman
ƏBÜLRƏHMANLI

Yulian Tuvim (Julian Tuwim, 1894-1953) yəhudi əsilli polyak şairi və nasiridir.

Varşava Universitetinin Hüquq və fəlsəfə fakültəsini bitirən Y.Tuvim yaradıcılığa 1913-cü ildən başlayıb. Onun poeziyasında A.Rembo və U.Uitmenin təsiri aydın duyulur. O, 1919-cu ildə həmfikiriləri ilə eksperimental «Skamandr» ədəbi qrupunu yaradıb. «Ədəbiyyat» qəzetində köşə yazarı olub.

Y.Tuvim 30-cu illərdə faşizmi kəskin tənqid etməkdən çəkinməyib. buna görə də müharibə illərində mühacirət etməyə məcbur olub.

Yulian Tuvimin gündəliyindən

**Dadzay OSAMU
(Yaponiya)**

“Hər il gilənar ağacı çiçəklərini töküb yarpaqlayanda bu hadisəni xatırlayıram...” – deyə qoca qarı söhbətə başlayır:

- Otuz beş il əvvəl, atam hələ sağ idi. Atam, mən və kiçik bacım birlikdə yaşayırdıq. Anam yeddi il qabaq, on üç yaşım yenincə tamam olanda ölmüşdü. Mənim on səkkiz, bacımın on altı yaş olanda atamı dənizin sahilindəki Sirosita şəhər məktəbinə direktor təyin elədilər, ailəmiz ora köçdü. Münaşib bir ev tapa bilmədik və məbədin arxasında, dağın ətəyində qərar tutmuş tənha binada iki otaq kirayələdik. Orada altı il yaşadığımız, sonra atamı Masueyə təyin elədilər. Masuedə iyirmi beş yaşımın tamamında ailə qurdum. O zamanlar üçün bu, gecikmiş nikah sayılırdı. Mən gənc yaşında anasız qalmışdım. Özünü bütünlüklə işinə həsr eləmiş atam məişət məsələlərindən uzaq idi və mən olmasaydım, bəlkə də ailəmiz dağılardı. Bunu çox yaxşı başa düşüyümdən, bütün evlilik təkliflərinə rədd cavabı verirdim. Heç olmasa, bacım sağlam olsaydı... Amma, təəssüf ki, mənə qəti bənzəməyən bu gözəl, ağıllı, uzun saçları olan qız həmişə xəstə olurdu. Sirositaya köçəndən iki il sonra o öldü. Onda mənim iyirmi, onun on səkkiz yaş vardı. Mən elə həmin dövrdən danışmaq istəyirəm.

Bacım bərk xəstəydi, özü də çoxdan. Yaman pis xəstəlik tapmışdılar onda – böyrək vərəmi. Amma xəstəliyi gec aşkar eləmişdilər, hər iki böyrək sıradan çıxmışdı. Həkim onun yüz gündən artıq yaşamaacağını atama demişdi. Daha heç nə ona kömək edə bilməzdi. Bir ay keçdi, sonra ikinci ay keçdi, ona qoyulan vaxt sona çatmaq üzrəydi. Əlimizdən heç nə gəlmirdi, susub gözləməkdən başqa.

Bacımın heç nədən xəbəri yox idi. Son günlər yataqdan qalxa bilməsə də, kefi kök idi, mahnılar oxuyur, zarafat eləyirdi. Mən isə gırxca gündən sonra hər şeyin bitəcəyini düşündükcə qəhərdən boğulurdum, fikirləşirdim ki, bu itkiyə dözə bilməyəcəm və bütün vücudumu dözülməz bir ağrı bürüyürdü. Mart da keçdi, aprel də. May ayı gəldi. Hər şey əvvəlki kimiydi. Mayın ortalarındakı bir gün isə heç vaxt yadımdan çıxmır.

Çöl-çəmən yenincə çiçəklənmişdi, elə istilər düşmüşdü ki, az qalır-dın, soyunasan. Göy otlar par-par yanır, gözəlliyi ilə göz oxşayırdı. Əllərimi qurşağımdan arxada çarpazlayıb, fikirli-fikirli bu yaşıllığın arasıyla dolayırdım. Fikirlərim o qədər qəmliydi ki, bəzən nəfəsim daralır, ürəyim sıxılırdı.

Yerin altından, sanki cəhənnəmdən gələn gurultu eşidildi. Səs uzaqdan gəlirdi, elə bil cəhənnəm təbili çalır-dılar. Nə baş verdiyini anlamadım, elə bildim başıma hava gəlir, qorxdum, yerimdə donub qaldım, sonra yerə sərilib hönkürtü ilə ağladım. Sonradan öyrəndim ki, məni belə dəhşətli dərəcədə qorxudan Yaponiya hərbi dəniz donanmasının gəmilərdən atdığı topların səsiymiş. O zaman baş komandanın bir zərbə ilə Rusiyanın Sakit Okeandakı donanmasını məhv etmək əmrini həyata keçirmək üçün başlayan hərbi əməliyyatların ən qızğın çağıydı. Hə, məhz həmin vaxtıydı. Yaponiya hərbi dəniz donanmasının qələbəsi bu il də qeyd olunacaq. Silah gurultusunun səsi Sirosita sahil şəhərciyinə çoxdan gəlib çatmışdı və əhalini təşvişə salmışdı. Təkcə mən heç nəyin fərqi deyildim. Pərişan halda bacımın xəstəliyini düşü-nürdüm. Bu partlayış səsləri mənə yaxınlaşmaqda olan bədbəxtlikdən xəbər verir, cəhənnəm davulunun gurultusunu andırırdı. Üzümü torpağa qoyub xeyli ağladım. Günəş batanda ürəyimdə qəribə bir yüngül-lük hissiylə evə qayıtdım.

- Bacı! – xəstə məni çağırırdı. Yazıq lap arıqlamış, taqətdən düşmüşdü. Deyəsən, sayılı günləri qaldığını başa düşürdü. Hər halda, daha mənimlə əvvəlki kimi zarafatlaşmır, özünə qarşı diqqət tələb eləməirdi. Bu, məni bir az da mütəəssir eləyirdi.

- Bu məktub nə vaxt gəlib? Elə bil ürəyimə bıçaq sapladılar, rəngim qaçdı.

- Nə vaxt gəlib? - o, mənədeki də-yişikliyə əhəmiyyət verməyib, bir də soruşdu.

Özümü zorla ələ alıb dedim:
- Bir az əvvəl, sən yatanda. Yuxuda gülmüşəyirdin, mən də məktubu yavaşca yastığının yanına qoydum. Heç nə hiss eləmədin?

- Yox, - bacım gülmüşədi. Onun gözəl, ağ dişləri otağın alaqlarında parıldadı. – Oxudum! Qəribədi, tanımadığım bir adam yazıb.

Necə yəni tanımadığı adam? Onu necə tanımağa bilərdi? Mən məktubu yazan adamı tanıyırdım. Adı M.T. idi. Onu çox yaxşı tanıyırdım. Yox, yox, heç vaxt görməmişdim. Amma bir neçə gün əvvəl bacımın dolabında, yeşilin küncündə yaşıl lentlə sarılı bir dəstə məktub tapmışdım. Əlbəttə, başqasının məktubunu oxumaq yaxşı deyil, amma yenə də özümü saxlaya bilmədim və məktubları açdım. Otuza yaxın məktub vardı. Hamısının da sonunda M.T. hərfləri yazılmışdı.

Zərfin üstündə məktubu göndərəninin adının yerində müxtəlif qadın adları yazılmışdı. Bu, bacımın rəfiqələrinin adları idi. Buna görə də nə atam, nə də mən onun uzun zaman bir kişiylə məktublaşdığını heç ağılımıza da gətirməmişdik. Bu M.T. çox tədbirli adammış. Çox güman ki, bacımdan rəfiqələrinin adını öyrənib və ona göndərdiyi məktublara növbə ilə o qızların adlarını yazıb. Bu gəncin cürəti məni heyrətləndirdi və qorxudan ətim ürprəşdi. Birdən atam xəbər tutsa? Sonra məktubların tarixlərinə görə ardıcılıqla düzüb oxumağa başladım. Qəribə bir xiffət hissi ruhumu bürüdü. Bu sevgidəki uşaq sadələşməyi-nə səssizcə güldürdüm, mənə elə gəldi ki, qarşımda qəfildən yeni dünya açıldı. Unutmayın, o zamanlar mənim iyirmi yaşım yenincə tamam olmuşdu və heç kimə danışmağa ürək eləmədiyim sirlərim vardı. Məktubları birnəfəsə oxudum. Onlar mənə dupduru dağ çayını xatırlatdı. Son məktub ötən ilin payızında yazılmışdı. Elə təsirləndim ki, nəfəsim tıncıxdı, dizlərim tutuldu. Belə məlum olurdu ki, gənclərin bu hissləri ilahi sevgi olmaqdan çıxmış və adılşmışdı. Məktubları yandırdım. Bu M.T., görünür, Sirositadan olan bıçaq sairdi və bacımın xəstəliyini eşidən kimi, onu atıb. İnsanlar necə zalimdirlər! Adam məktubunda tamamilə sakit halda yazırdı: “bir-birimizi unudaq”. Görünür, elə bu cür də eləmişdi, çünki bu, son məktub idi. Əgər mən indi sussam, gözəl bacım ürəyində bəzərlə öləcək. Yox, bu sirri heç kim öyrənməyəcək və mən bunu ürəyimdə saxlamağa qərar verdim. İndi hər şeyi bildiyimdən, bacımın halına daha çox acıyırdım. Ağılma qəribə fantazi-yalar gəlirdi. Qarmaqarısqı, qaralıq düşüncələr bütün ruhumu çulğamışdı. Həyatım cəhənnəmə çevrilmişdi, mənim o günlərdə nələr yaşadığımı ancaq bir qadın anlaya bilər. O qədər əzab çəkirdim ki, elə bil məni aldadıb atmışdılar. Ümumiyyətlə, mən o illərdə bir az qəribə qız idim.

- Sən Allah, al bir özün oxu, mən heç nə başa düşmürəm. Bu nədi belə?

Bu qədər səmimiyyət məni bir az çaşdırdı.

- Olar? - yavaşca soruşdum və məktubu götürdüm.

Barmaqlarım titrəyir, bu da məni kaxıxdırırdı. Məktubun məzmununu əzbər bilirdim, amma çarəm yox idi, axıracan və hündürdən oxudum:

- “Səndən üzr istəməliyəm. Bu günə qədər sənə məktub yazmaq arzumu içimdə boğmuşam. Səbəb özümə inamsızlığımdı. Bilirsən ki, kasıb adamam, elə bir istedadım da yoxdu. Bu səbəbdən sənə həyatını öz həyatımla bağlaya bilmərəm. Bunlar gəlişgözəl sözlər deyil, həqiqətdi, inan mənə. Öz gücsüzlüyümdən usanmışam, öz sevgimi heç nə ilə sübut eləyə bilmirəm, gücüm sözlərə çatır. Bütün bu günlər ərzində bir dəqiqəm də səni düşünmədən keçməyib. Amma mən talelərimizi birləşdirə bilmərəm. Məhz bu qərarlılığım məni səndən ayrılmağa məcbur elədi. Sənin tələsliyinin, mənimsə sevgim böyüdükcə, sən mənimcün daha əlçatmaz olursan. Başa düşürsən? Yox, mən səni aldatmıram. Belə bir qərar verməyimin səbəbi məsuliyyət hissi və borcdur. Amma indi görürəm ki, bu, böyük səhvimiş. Hə, səhvimiş.

Bağışla məni! Mən səndən uzaq durmaqla, özümü ən axırıncı əclaf kimi apardım. Bu günə qədər düşü-nürdüm, madam ki, biz belə zəif və tənhayıq, başqa yolumuz qalmır. Varlığını sənə sübut eləməyinin yeganə ən düzgün yolu sənə sədaqətini hədiyyə eləməkdir. Bunu ürəkdən deyirəm, inan mənə. İndi başa düşdüm ki, insan imkanı çatan hər şeyi eləməlidir. Heç nədən utanmadan, sevdiniyə bir dəstə zəncirotu hədiyyə eləmək - əsl kişilikdi, əsl kişiyə yaraşan hərəkətdi. Daha səndən qaçmayacam. Hər gün şeirlər yazıb sənə göndərəcəm. Hər gün sizin evin divarlarının arxasında səninçün fleyta çalacam. Səninçün. Sabah mənim fleytam səninçün hərbi dəniz donanması marşı çalacaq. Mən fleytada kifayət qədər yaxşı çalırım. İndi bu, səninçün eləyə biləcəyim yeganə şeydi. Gülmə. Ya da istəyirsən, gül. Təki sağal. Tanrılar bizə baxırlar. Mən buna inanıram. Biz - sən və mən onların sevimli bəndələriyik. Biz səninlə çox gözəl cütlük olacağıq.

Mən çox gözlədim. Budur, nəhayət, şaftalı ağacı çiçək açdı. Deyirdilər “şaftalı çiçəyi bəyaz olur”. Mənim ağacım al-qırmızı çiçək açdı. İndi mən işləyirəm. Hər şey yaxşıdır. Sabaha qədər. M.T.”

- Çox sağ ol, - bacım sakitcə dil-ləndi, bu məktubu özün yazmısan, bilirəm.

Utandığımdan məktubu tikə-tikə cırmaq istədim. Görünür, belə vəziyyətlər üçün deyiblər ki, “utan-dığımdan az qaldım yerə girəm”. Doğruydun, bu məktubu mən yazmışdım. Bacımın çəkdiyi əzablara daha baxa bilmirdim və M.T.-nin xəttini bərpa eləyərək, ömrünün son günlərinə qədər ona məktub yazmağa, şeirlər göndərməyə qərar vermişdim. Axşam saat altıda isə hasarın arxasına keçib fleyta çalmaq düşü-nmüşdüm.

Ay Allah, necə utanırdım! Hələ bir bənd miskin şeir parçası da yazmışdım. Həyacandan nitqim tutulmuşdu.

- Narahat olma, - bacım sakit-sakit gülmüşəyirdi. - Yəqin lentlə sarıdığı məktubları oxumusan. Onların heç biri doğru deyil. Çox yalqızdım, inşilə payızda özüm-özümə məktublar yazmağa başladım və üstünə öz ünvanımı yazıb poçt qutusunda atırdım. Məni aldatma. Gənclik ömrün ən gözəl çağıdır. Bunu xəstələndən sonra daha yaxşı başa düşdüm. Özü-özünə məktub yazmaq bir az bayağıdır, abırsızlıqdır. Eyni zamanda, sadəcə axmaqlıqdır. Əgər bir kişiylə görüşəcək qədər cəsarətim olsaydı... Yəqin ki, güclü kişi əlinin səni qucaqlaması dünyada ən gözəl hissdir. Mən bu günə qədər bir dəfə də yad kişiylə danışmamışam, sevgilimsə yerli-dibli olmayıb. Sənin də olmayıb, elə deyil? Bax, bizim səhvimiz də elə bundadır. Biz çox ehtiyatlıyıq. Ah, bir bilsəydin, ölmək necə iyrənc bir duyğudur. Öz əllərimə, barmaqlarıma, saçlarıma heyfim gəlir. İyrəncdi!

Kədar, qorxu, sevinc hissləri ürəyimdə bir-birinə qarışmışdı. Daha heç nə haqqında düşünə bilmirdim. Yanağımı bacımın zəifləmiş yanağına qoydum, onu bərk-bərk qucaqlayıb hönkürdüm. Bu zaman, hə, məhz bu zaman səslər eşitdik; aydın eşidilmirdi, zəif gəlirdi, amma fleyta səsi olduğuna şübhə yox idi. Biz qulaq asmağa başladığımız. Saata baxdım - altı idi. Anlaşılmaz bir qorxu hissiylə bir-birimizə qısılmışdıq və bağın dərinliyindəki gilənar ağacının ləçəkləri arasından süzülüb gələn bu qəribə marşı qımıldanmadan dinləyirdik.

Tanrılar var! Məhz həmin gün mən bu fikrə inandım.

Bacım iki gün sonra öldü. Həkim başının üstündə durub heyrtle qışqırları çatmışdı. Yəqin, nəfəsinin belə sakit və belə sürətlə kəsilməsinə heyrətlənirdi. Mənsə təəccüblənmirdim. Mən Tanrılardan gücünə inanırdım. İndi qocalmışam, dünyanın hər yükünü çəkmişəm və bundan utanıram. Bəlkə Tanrılara inamım indi əvvəlkindən çox deyil. Hərdən şübhələr məni sıxır və düşünürəm ki, görəsən, o gün fleytanı çalan atam deyildi ki? Axı bu da mümkün idi ki, atam işdən qayıdıb, yan otaqdan bizim söhbətimizi eşidib və bizə yazdığı gəlidiyi üçün ömründə bir dəfə bizimlə zarafat eləmək istəyib.

Amma çətin... Onda ki atam sağ-ıydı, soruşa bilərdim. Artıq on beş ildə ki, atam da yoxdu. Yox, mənə, hər halda Tanrılardan bizə yazdığı gəlmişdi. Buna çox inanmaq istəyirəm. Amma çox qocayam, dünyanın yükü artıqca inam azalır, öz yerini şübhələrə verir».

**Tərcümə edən:
GÜLDƏSTƏ**

Gilənar çiçəkləri və fleyta

Bu səhifəni uşaqlar, yeniyetmələr üçün hazırlamışıq.

Amma bu, heç də o anlama gəlməsin ki, səhifəmizi oxuyarkən böyüklər nəşə öyrənməyəcək. Mütləq öyrənəcək. Çünki elm öyrənmək, savad almaq insanın əbədi, həmişəcavan arzularındandır. Bəşəriyyət zaman-zaman adamları iki yerə bölüb: savadlılara və bisavdlara. Bütün sivilizasiyalar ona görə sivilizasiya olub ki, içindəki savadlı kəsim, düşünən insanlar artıb, fərqli bir mədəniyyət yarada bilib.

Müasir dövrdə elmə, biliyə can atmaq daha vacibdir, çünki dünənə kimi qarşımızda bir sirr olaraq qalan çox mətləblər artıq çözümlə-çözümlə gedir, bildiklərimiz artır, bilmədiklərimiz azalır. Amma nə qədər öyrənsək də, bilmədiklərimiz bildiklərimizdən qat-qat çox olaraq qalacaq.

Səhifəmizi müntəzəm izləsəniz, minlərlə mürəkəb sualın sadə cavabını tapacaqsınız. Bu mətləblərin əksəriyyəti ilə orta məktəbdə rastlaşmışıq, amma, təəssüf ki, dərslərimizin, nədənsə, həmişə qəliz olan elmi dili ucbatından çox şey əxz edə bilməmişik.

Biz heç də o iddiada deyilik ki, "Hər suala bir cavab" rubrikamızı izləyə-izləyə savadlanacaq, alim olacaqsınız. Məqsəd uşaqlarımızın dünyagörüşünü genişləndirmək, onları həmişə diqqət mərkəzində olan maraqlı həmsöhbətə çevirməkdir.

İlqar ƏLFİ

Pəncənin epidermofitiyası nədir?

Bəzən bu xəstəliyin adına "idmançı pəncəsi" deyirlər. Amma ondan əziyyət çəkmək üçün idmançı olmaq vacib deyil. Bu, əsasən, pəncənin göbələkli infeksiyasıdır və adamların əksəriyyəti ona yoluxa bilər. Amma bəzi adamlar var ki, onlarda göbələk infeksiyalarına xüsusi həssaslıq olur. Belələri epidermofitiyaya daha tez-tez yoluxurlar. Epidermofitiya çox vaxt ümumi duşdan istifadə edən idmançılarda olur.

Xəstəliyin iki əsas növü var. Onun ümumi formasında dəridə çat yaranır. Bu çat çox vaxt dördüncü və beşinci barmaqlar arasında olur. Barmaqlar arasında həm də bir parça ölmüş dəri görünür. Əgər həmin dəri qoparsan, yerində qırmızı və parlaq dəri qalacaq.

Xəstəliyin digər tipi isə barmaqlar arasında dərinin qızarmasından başlanır, sonra dəri qalınlaşır və qabıq verməyə başlayır. Xəstəliyin hər iki tipi bütün pəncəyə yayıla bilər. Xəstəlik həm də hər iki pəncəni əhatə edə bilər, amma çox vaxt pəncələrdən biri digərindən daha artıq zədələnir.

Daha bir neçə xəstəlik var ki, nəticələri bu xəstəliklə eynidir. Epidermofitiyadan müalicə olunmağa hazırlaşan adam mütləq məhz bu xəstəliyə tutulduğunu dəqiq bilməlidir.

Ona görə də bu hallarda həkimə müraciət etmək vacibdir. Epidermofitiya üç tip göbələk-dən yaranır. Onlar praktiki olaraq daim dəridə olurlar, ona görə də bu infeksiyaya istənilən an yoluxmaq mümkündür. Lakin dəri uzun müddət isti və nəm qalanda göbələk dərinin ölmüş üst qatlarına düşür və böyüməyə başlayır.

Göbələk böyüdükcə dəridə müəyyən maddələr yaradır və əgər insanda həmin maddələrə qarşı allergik reaksiya yoxdursa, göbələklər onu, ümumiyyətlə, narahat etməyə bilər. Belə xəstəliyin sadə formaları, ümumiyyətlə, müalicə tələb etmir və hava nisbətən soyuyan kimi, xəstəliyin əlamətləri özü çəkilib gedir. Lakin daha ciddi hallarda insan ayağını daim quru saxlamalı, corablarını daha tez-tez dəyişməli və müəyyən məlhəmlərdən istifadə etməlidir.

Ürək necə işləyir?

Yetkin insanın ürəyi təxminən düyünlənmiş yumruq boydadır. Lakin 24 saat ərzində onun istehsal etdiyi enerji 68 min kiloqram yükün, yaxud bir lokomotivin yerdən 30 santimetr qaldırılması üçün bəs edərdi. İyirmi dörd saat ərzində ürək 16-360 litr qan vurur. Çəkisi 225 qramdan 340 qramadək olan bu ecazkar orqan özünün quruluşuna görə iki-mərtəbəli binanı xatırladır.

Orqanizmdə qanın funksiyası nədən ibarətdir?

Qan orqanizmin bütün hissələrinin yaşamasından ötrü zəruridir. Bunu anlamaq üçün ilk növbədə dərk etmək lazımdır ki, qanda çox müxtəlif maddələr və hüceyrələr var.

Hər suala

Onun hər hissəsi yuxarıdakı "otaqdan" – qulaqcıqdan və aşağıdakı "otaqdan" – mədəcikdən ibarətdir. Qulaqcıqla mədəcik arasında hər iki tərəfdən klapan adlanan hər iki tərəfdən klapan adlanan qapı var, lakin sağ və sol tərəflər arasında klapan yoxdur. Mədəciklərdən arteriyalara çıxış, venalardan qulaqcıqlara isə giriş var. Sağlam ürəkdəki bütün qapılar yerinə çox kəp oturur, çünki ürəyin vurduğu qan həmin qapıdan geriye qayıtmamalıdır. Klapanlar ürəyin hər vurmaları ilə açılıb-bağlanır.

Ürəkdə praktiki olaraq iki nasos var – hər tərəfdə birisi. Sol tərəfağciyərlərdən oksigənlə zəngin qanı qaldırır bədənə qovur, sağ tərəf isə artıq tərkibində oksigənin az, əvəzində karbon iki oksidin çox olduğu qanı alıb ağ ciyərlərə vurur. İki yuxarı hissələr – qulaqcıqların divarları daha nazikdir, çünki qanı yalnız yaxın məsafələrə – aşağı hissələrə vurur. Sağ mədəcik daha qalın divarlara malikdir, çünki qanı nisbətən uzağa – ağ ciyərlərə vurur.

Ürəyin ən vacib hissəsi ən qalın divarlara malik olan sol mədəcikdir, çünki o, qanı ən uzaq məsafələrə vurmalarıdır. Ürək sutka ərzində təxminən 100 min dəfə sıxılıb-boşalır. Uşaq vaxtı nəbz dəqiqədə 90-100 arasında, yetkinlik yaşına çatarlarda isə 70-80 arasında vurur. Siz özünü gücə salanda, məsələn, qaçanda, nəbzinizin tezliyi təxminən, üç dəfə yarım çoxala bilər.

Ürək tutması nədir?

Bizim ürək tutması adlandırığımız fəsad Qərb dünyasında ölümə səbəb olan ən geniş yayılmış hadisələrdəndir.

Hər dörd haldan üçündə qurban əlli yaşından yetmiş yaşına kimi kişilər olur. Tipik ürək tutması koronar trombozdan yaranır. Bir çoxları onu sadəcə tromboz adlandırırlar. Xəstəlik ürəyi qanla təmin edən iki qan damarının koronar arteriyalarında başlanır. Bu arteriyalardan biri tutulanda ürəyin bir hissəsinə qanın getməsi kəsilir. Həmin yerdə ürək toxumasının bir hissəsi yara albmış kimi, ölməyə başlayır. Koronar arteriya tutularkən bir müddət onun işini başqa arteriyanın daha kiçik şaxələri öz öhdəsinə götürür. Müəyyən müddətdən sonra ürəyin qan getməyən çox sahələri yaşama-ları üçün zəruri olan qanı bu yolla alırlar.

Əgər ikinci arteriya iki arteriyanın işini görə bilsə, insan sağ qalır. Xoşbəxtlikdən, əksərən, ikinci arteriya bunu bacarmır və ürəyə həmin vaxt ərzində xeyli kömək edə bilər. Çoxlarında ürək tutması fiziki işdən, əsəb sarsıntısından, bədənin ifrat soyumasından, ağır yeməkdən sonra başlanır: yəni, ürək adi vəziyyətindən daha çox işləməli olduğu hallardan sonra. Amma bütün bunlar heç də həmişə ürək tutmasının səbəbi olmur, arada müəyyən əlaqə isə, hər halda var.

Bir çox hallarda ürək tutması insanın sakit vəziyyətində də baş verə bilər. Ürək tutmasının simptomları adətən sinədəki ağrı ilə əlaqəlidir. Lakin eyni ağrı həm də əllərdə, boyunda, yaxud sol çiyində hiss oluna bilər. Bu zaman adamı tər basır, onun nəbzi yüksəlir. Xəstənin rəngi qaça, o, şok vəziyyətinə düşə bilər, nəbzi isə çox zəifləyər. Belə əlamətlər müşahidə olunanda həkim çağırmaq lazımdır.

Onun tərkibində qanın özünün plazma adlanan hissəsi də var. Plazmanın içində ərimiş vəziyyətdə bir çox maddələr var.

Gəlin onlardan bəzilərini nəzərdən keçirək və görək ki, onlar nəylə məşğul olur. Karbohidratlar, şəkər qanda bədəni enerji ilə təmin etmək üçün gərəkdir. Piylər yanmaq, yaxud toplanmaq üçündür. Qanda müxtəlif duzlar da var – onlar orqanizmin müxtəlif ehtiyac-larını ödəmək üçündür. Qan plazması qida maddələrini mədədən və bağırsaqlardan hüceyrələrə daşıyır. Bu olmasaydı, hüceyrələr ac qalardı. Bundan başqa, plazma hüceyrələrdəki tullantıları da böyrəklərə və bağırsaqlara çatdırır.

Qanda bir çox vəzilərin ifrazatları olur – onlar da orqanizmin müxtəlif hissələrinə çatdırılır. Qana qırmızı rəng verən qırmızı qan hissəciklərinin (eritrositlərin) tərkibində hemoglobin adlanan maddə də var. Hemoglobin orqanizmə çox lazımdır, çünki o, oksigen və karbon iki oksidi kimi qazlarla asanca birləşir. Eritrositlər oksigeni arteriyalarla, kapillyarlarla orqanizmin bütün hüceyrələrinə daşıyır. Qanın ağ hüceyrələri (leykositlər) də bədən üçün müstəsna əhəmiyyətə malikdir. Onlar bakteriyaları məhv edir.

Digər ağ hüceyrələr də (limfositlər) orqanizmdə bakteriyalarla gedən mübarizənin tərkib hissəsidir. Ağ hüceyrələrin daha bir növü (monositlər) ölmüş toxumalara və orqanizmə kənardan düşə biləcək çirkə cavabdehdir. Qan hüceyrələrinin daha bir tipi – trombositlərdir. Onlar qanın laxtalanmasına cavabdehdir. Bu olmasa, hər xırda yara xeyli qan itkisinə səbəb olardı.

Bədənimizdə nə qədər qan var?

Böyük adamın bədəninə təxminən 5,5 litr qan olur. Qan bütün bədəndə elə dövr edir ki, bədənin toxumalarını təşkil edən milyardlarla hüceyrənin hər birinə çata bilər. Qan hər hüceyrəni qida və oksigenlə təmin edir, onlarda toplanan tullantı maddələrini çıxarır, hormonları mənzilbaşına çatdırır, infeksiyalarla mübarizədə, bədənin temperaturunu tənzimləməkdə orqanizmə kömək edir.

Qan əsas etibarilə plazma adlanan şəffaf mayedən ibarətdir. Qana qırmızı rəngi isə bu mayədə üzən qırmızı cisimlər verir.

Qan təzyiqi nədir?

Yaşlı adamların bir çoxunun qan təzyiqi yuxarı olur. Belə hesab edirlər ki, Birləşmiş Ştatlarda əlli yaş keçəndən sonra həyatını itirməsi halları insanların 15-20 faizinin qan təzyiqinin yüksək olması ucubundan baş verir! Bəs qan təzyiqi nədir? Bu, qana ürəyin və damarların göstərdiyi təzyiq gücüdür. Ürəyin sol mədəciyi yığılanda qanı arteriyalara qovur. Əsas arteriyalar bu qanı buraxmaq üçün genişlənməlidir.

Lakin arteriyaların əzələ qatı bu təzyiqə müqavimət göstərir və qan orqanizmin daha xırda damarlarına qovulur. Ona görə də qan təzyiqi, ürəyin fəaliyyəti və arteriyaların divarlarının təzyiqindən yaranan bir fəsaddır.

Anemiya nədir?

Anemiya qan tərkibinin pozğunluqları ilə əlaqədar müxtəlif halları ifadə edən sözdür. Bu hallar qandakı eritrositlərin normaya cavab vermədiyini, yaxud qan hüceyrələrindəki hemoqlobinin azlığı ilə əlaqədar ola bilər. Anemiyə qan yaranma sisteminin pozuntuları, hüceyrələrin dağılması, yaxud böyük qan itkisi yaradır. Bu hallar isə öz növbəsində orqanizmin işindəki müxtəlif pozuntulardan yaranı bilər.

Ona görə də həkim xəstəni anemiyadan müalicə edərkən, bu xəstəliyin məhz hansı növüylə qarşılaşdığını dəqiq bilməlidir.

Bu cür anemiyaların əlamətləri rəngin solğunluğu, zəiflik, tez yorulma, ürəkgetmə və nəfəs almağın çətinliyidir. Əgər xəstənin yaxşıca dincəlmək, yemək imkanı varsa, o, əsasən çox qısa zamanda yaxşılaşa bilər.

Leykemiya nədir?

Bildiyimiz kimi, qan orqanizmin yaşaması üçün vacibdir. Onun tərkibində hərəsi öz vəzifəsini yerinə yetirən müxtəlif maddələr, hüceyrələr var. Lakin bəzən qanın tərkibindəki maddələrin nisbəti hansı səbəblərdənsə pozulur. Qan tərkibinin belə pozuntularından birinə leykemiya deyirlər. Leykemiya ilə xəstələnən insanın qanındakı leykositlərin (ağ qan küreciklərinin) sayı 50-60 dəfə arta bilər. Bu, çox ciddi haldır, çünki qan istehsal edən orqanların fəaliyyətinin pozğunluğu ilə əlaqədardır. Əvvəllər leykemiya tutulan xəstə ümitsiz sayılırdı. İndiyə kimi də leykemiyanın müalicəsi üçün elə bir etibarlı vasitənin olmamasına baxmayaraq, yəni də müəyyən nailiyyətlər əldə olunub. Bu nailiyyətlər, xüsusilə xəstənin ömrünün uzadılması və vəziyyətinin yüngülləşdirilməsi ilə əlaqədardır.

Leykemiyanın bir neçə növü var. Xəstəliyin hər forması insan ömrünün uzanmasına müxtəlif cür təsir edir. Ona görə də hər konkret halda konkret müalicə təyin olunur. Leykemiya iki əsas formada olur: kəskin və xroniki leykemiya. Kəskin leykemiya qəflətən aşkarlanma və xəstəlik çox tez təərəqqi edə bilər. Xəstəliyin bu formasını inkişaf etməyincə aşkarlamaq mümkün olmur.

Kəskin leykemiya ilə adətən, 35 yaşından yuxarı insanlar xəstələnir. Ağ qan küreciklərinin konkret tipindən asılı olaraq leykemiyanın müxtəlif formalarına rast gəlmək mümkündür.

Lakin xəstəliyin çox fərqli formalarının olmasına baxmayaraq, ilkin simptomlar həmişə eynidir. Ona görə də diaqnoz vaxtında qoyulması ən vacib işdir. Leykemiyanın varlığı qanın və sümük iliynin mikroskop altında tədqiqindən sonra təsbit olunur.

Dermatomikoz nədir?

Bu, çox geniş yayılmış dəri xəstəliyidir. Ona göbələk infeksiyası səbəb olur. Bu xəstəlik adətən, əllərdə, ayaqlarda olur. Onun ən geniş yayılmış forması dərinin üstündə bir, yaxud bir neçə şişkin yaranın yaranmasıdır. Bu yaraların ortası sağlam görünür, amma kənarları böyüməyə davam edir. Bəzən yaranın sağlam olan ortasına da əlavə infeksiya düşür və onda halqanın içində daha bir halqa əmələ gəlir. Dermatomikozun bəzi hallarında yaranın mərkəzi hissəsində, ümumiyyətlə, çarıqlaşma getmir. Xəstəlik özünün ilkin mərhələsində dəridə azacıq qızaraq şişmiş sahədən ibarət olur. Sonra həmin yer bir az da artıq qızarıp, suluqlar əmələ gəlir, yüngül qaşınma, yaxud acıma müşahidə olunur.

Dermatomikozun başqa geniş yayılmış forması baş dərisinin xəstəliyidir. Bu, yoluxucu xəstəlikdir və ona uşaqlar da asanlıqla yoluxa bilər. Dermatomikozla səbəb olan göbələk çox çətin məhv edilir, ona görə də xəstənin müalicəsi adətən, xəstəlik başa çatanaqədər, infeksiyanın yayılmasının qarşısının alınmasından ibarətdir. Dermatomikoz tezyoluxan xəstəlik olduğuna görə, o, insanlardan heyvanlara da keçə bilər. Xəstələrin toxunduğu əşyalar başqa adamları da yoluxdurur.

Xəstəlik erkən aşkar edildikdə müalicə daha effektiv olur. Bununla əlaqəli kiçik bir şübhə yaranan kimi, həkimə müraciət etmək lazımdır. Həkim dermatomikozun bədənin başqa hissələrinə keçməsinin qarşısını alacaq və ən qısa müddətdə canınızı xəstəlikdən qurtaracaq.

bir cavab

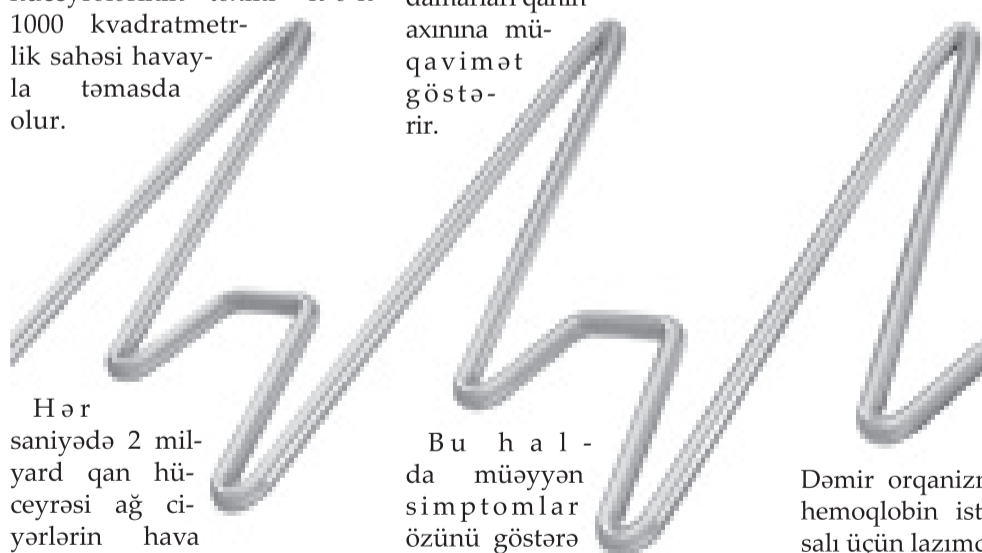
5 litr qanda olan qan hüceyrələrinin sayını təsvir etmək çətinidir: təxminən 25 milyard! Qanın bir damcısında 300 milyona yaxın qırmızı küreciklər var. Əgər bu kürecikləri təbii ölçülərini saxlamaq şərtiylə sıraya düzsək, yaranan zəncir Yer kürəsinin ətrafına dörd dəfə dolana bilər. Bu hüceyrələr çox xırda olsa da, nəhəng ərazini tuta bilər.

Məsələn, əgər onları xalı kimi yerə döşəsən, bu xalının ümumi sahəsi 4090 kvadratmetr təşkil edəcək. Qanın dördüdə bir hissəsinin daim ağ ciyərlərdə olmasını nəzərə alsaq, bu, o deməkdir ki, qan hüceyrələrinin təxminən 1000 kvadratmetrlik sahəsi havayla təmasda olur.

Qan təzyiqinin müxtəlif ölçmə üsulları var və təzyiqin müxtəlif dərəcələri insanın müəyyən yaş həddi üçün normal sayılır. Lakin bəzi insanlarda bu təzyiq normal göstəriciləri üstələməyə başlayır və bu hala hipertoniya, yəni qan təzyiqinin yüksəkliyi deyilir. Bu, bir çox səbəblərdən, məsələn, əsəbi gərginlikdən, yaxud daxili sekresiya orqanlarının, böyrəklərin iş rejiminin pozulmasından baş verə bilər. Adətən, bütün səbəbləri aydınlaşdırmaq çətin olur. Əksər hallarda isə təzyiq xəstənin vəziyyətini sürətlə pisləşdirir. Bəs bu zaman nə baş verir? Bu zaman qan dövrəni sisteminin kiçik qan damarları qanın axınına müqavimət göstərir.

Anemiyanın bir növü, məsələn, böyük qan itkisinə səbəb olan yara ilə əlaqədar ola bilər. Qana orqanizmdən başqa maddələr düşür, qan durular və nəticəsi anemiya olar...

Anemiyanın tamam başqa tipi orqanizmin vəziyyətiylə əlaqədar, eritrositlərin dağılması səbəbindən yaranı bilər. Bəzi hallarda xəstəlik irsən keçə bilər, yəni qanın köçürülməsi nəticəsində yaranı, güclü yanıqlardan, allergiyadan, yaxud leykemiya qaynaqlana bilər. Anemiyanın ən geniş yayılan tiplərindən biri trofik anemiyadır. Bu, anemiyanın ən geniş yayılmış və ən təhlükəli növüdür. Onun səbəbi orqanizmdə eritrositlərin formalaşdırılması üçün dəmirin çatışmamasıdır.

Hər saniyədə 2 milyard qan hüceyrəsi ağ ciyərlərin hava kisələrindən keçir. Düzənlik yerlərdə havanın böyük təzyiq altında olduğu nəzərə alınsa, deməli, yüksəkliklərin havasından daha çox oksigen yaranır. Ona görə də insan nə qədər hündürdə yaşayırsa, onun qan hüceyrələri bir o qədər çox olur. Bu mənada İtaliyanın dağlıq nahiyələrində yaşayan əhali Londonda yaşayanlardan 50 faiz artıq qan hüceyrəsinə malikdir.

Bu halda müəyyən simptomlar özünü göstərə bilər. Nəbz sürətlənməsi, baş ağrısı, başgicəllənməsi, yorğunluq müşahidə oluna bilər.

Tibb elmi belə xəstələrin müalicəsi üçün çoxlu vasitələrə malikdir – hər şey konkret vəziyyətdən asılıdır. Bu vasitələrin sırasına istirahət, iş fəaliyyətinin dəyişdirilməsi, çəki azaldan pəhrizlər, duz azlığı ilə müşayiət olunan pəhrizlər, cərrahi müdaxilə və s. aiddir.

Dəmir orqanizmə hemoqlobin istehsalı üçün lazımdır.

Bizim qəbul etdiyimiz qidanın əhəmiyyətli hissəsinin tərkibində cüzi miqdarda dəmir olur. Lakin çox adamlar sağlamlıqlarındakı problemlərə görə tərkibində çoxlu dəmir olan qidalara, məsələn, ət, yumurta, tərəvəzlərin bəzi növlərinə qəbul edə bilmirlər. Ona görə də qanda dəmirin azlığı elə də nadir hadisə deyil.

raciət etmək lazımdır.

Həkim dermatomikozun bədənin başqa hissələrinə keçməsinin qarşısını alacaq və ən qısa müddətdə canınızı xəstəlikdən qurtaracaq.

Aydın

N 19(78) 17.06.2016

Oljas Süleymenov: “Nazarbayev gərək daha ehtiyatlı olsun”

Məşhur qazax yazıçısı Oljas Süleymenov Aktobədə baş verən hadisələrə münasibət bildirib. Məlum hadisələrin heç də təsadüf olmadığını və öncədən hazırladığını vurğulayan yazıçı deyib:

“Mənim bildiyim budur ki, Nazarbayev gərək indi çox ehtiyatlı olsun. Hakimiyyət çalışmalıdır ki, bizim 25 il qaçdığımız proseslər indi həyata keçməsin. MDB-nin, demək olar ki, bütün respublikalarında bu hadisələr müxtəlif formalarda baş verib. Biz bu prosesləri inqilab, digərləri isə başqa cür adlandırılar. Destabilizasiyaya Rusiya da daxil olmaqla, bütün respublikalar məruz qalıb. Yalnız Qazaxıstan bundan yayına bilib. Məncə, hökumətlə yanaşı, ictimaiyyət də çox diqqətli olmalıdır”.

Qeyd edək ki, bir müddət öncə Aktobe şəhərində naməlum şəxslər bir neçə ticarət obyektinə və hərbi hissəyə hücum edib. Rəsmi Astananın yaydığı məlumata görə, indiyə qədər 13 terrorçu məhv edilib.

Oxucuların nəzərinə

Tərcümə Mərkəzinin nəşr etdiyi (Xuan Rulfo – “Pedro Paramo”, Matilda Urrutia – “Pablo Nerudayla yaşanan ömür”, “Latın Amerikasının romanı”, “Xilas yolunun yolçuları”, “Bəşəri poeziya”, Ernest Heminqvey – “Qadınsız kişilər”, Akutaqava Rünoske – “Tanrıların istehzası”, Jasmina Mixayloviç – “Xəzər dənizinin sahillərində”, “Serbcə-Azərbaycanca lüğət”, “Sözün Aydını”, Oljas Süleymenov – “Az-Ya”, “Candles (101 verses)” (şeir antologiyası), “Çexovdan Markesə qədər”, “Modianonun seçilmiş əsərləri”, “Boliviya gündəliyi”, “Bizim həyatımız - bir şəh damlası” “7 pyes”, Nəcib Məhfuz - “Bildirçin və payız”) kitabları şəhərin aşağıdakı kitab mağazalarından əldə edə bilərsiniz.

- Akadem. Kitab mağazası
- Kitab klubu mağazası
- Akademiya Kitab Mərkəzi
- Kitabevim.Az mağazası
- (28 may metrosu ətrafındakı kitab mağazaları)

Mayakovskinin kitabı hərracda 600 minə satıldı

XX əsrin ən böyük şairlərindən olan Vladimir Mayakovskinin uşaqlar üçün yazdığı kitabın yeganə nüsxəsi bugünlərdə Rusiyada hərraca çıxarılib. “Litfond”un təşkil etdiyi kitab hərracında şairin “Oxu, Parisi və Çini gəz” adlı kitabı 600 min rubla satılıb. Məlumdur ki, kitabı bu qiymətə alan şəxs dəfələrlə həmin ölkələrdə olub, lakin kitabın işıq üzü gördüyü 1929-cu ildə belə səyahətlər müşkül məsələ idi.

Hərracda kitabın başlanğıc qiyməti 130 min rubl olsa da, qiymət getdikcə artmağa başlayıb. Kitaba çəkilmiş illüstrasiyanın müəllifi məşhur rəssam Pyotr Al-yakrinskiydir.

Qeyd etmək lazımdır ki, “Litfond”un təşkil etdiyi

bu hərrac məhz uşaq ədəbiyyatına, uşaq ədəbiyyatının nadir nüsxələrinə həsr olunub. Mayakovskidən başqa, bir çox yazıçı və şairlərin də uşaqlara həsr etdiyi kitabların nadir nüsxələri hərraca çıxarılib. Məsələn, Boris Pasternakın 1926-cı ildə nəşr edilmiş “Yel-ləncək” kitabının nadir nüsxəsi hərracda 130 min rubla satılıb.

Ancelina Coli Aqata Kristinin qəhrəmanını canlandıra bilər

Məşhur Hollivud ulduzu, xeyli müddətdir səhhəti ilə bağlı gündəmdən düşməyən Ancelina Colinin yaradıcılıq planları ilə bağlı xəbər yayılıb. Belə ki, aktrisa məşhur yazıçı Aqata Kristinin “Şərq ekspresində qət” romanı əsasında çəkiləcək filmə rol ala bilər. Bu barədə xarici mətbuat məlumat yayıb.

Xəbərdə deyilir ki, 2016-cı ildə səhhəti və xeyriyyəçilik fəaliyyəti ilə bağlı hələ ki, heç bir yaradıcılıq layihəsində iştirak etməyən Coli bu filmə yenidən çəkiliş meydançasına qayıdacaq. Artıq aktrisa filmdəki rolu ilə bağlı danışıqlar aparır. Ancelina Coli filmə miss Hariet Habbard rolunu ifa edəcək. Xatırladaq ki, bu əsər ilk dəfə 1974-ci ildə ekranlaşdırılıb. O zaman miss Hariet Habbard rolunu Loren Bekoll canlandırmışdı.

Filmin çəkilişləri 2016-cı ilin noyabr ayında Londonda başlayacaq. Son səhnələri Maltada çəkiləcək filmin 2017-ci il, noyabrın 22-də təqdim edilməsi nəzərdə tutulur.

Türkiyə Dəyanət Vəqfinin 35-ci kitab sərgisi

Türkiyə Dəyanət Vəqfinin 1981-ci ildən bəri hər il təşkil etdiyi kitab sərgisi bu dəfə iyunun 13-də baş tutub. Bu, Vəqfin 35-ci kitab sərgisidir. Dəyanət Vəqfinin yaydığı məlumatda deyilir ki, 1975-ci ildən fəaliyyət göstərən təşkilat elm və mədəniyyət dünyasına öz töhfəsini verməkdədir.

Kocatepe Camisinin həyətidə baş tutan 35-ci Kitab Sərgisi iyun ayının 1-ə qədər davam edəcək. Sərgiyə 70 nəşriyyatın qatıldığı bildirilir.

**Hazırladı:
NARINGÜL**

